

**EKONOMISK FÖRFÖLJELSE EFTER SEPARATION
- VÅLDSUTSATTAS KVINNORS BERÄTTELSE**

Mikaela Sjöblom
Pro gradu-avhandling
Socialt arbete
Jyväskylä universitet
Karleby Universitetscenter
Chydenius
Våren 2022

JYVÄSKYLÄ UNIVERSITET

Fakultet Humanistisk-samhällsvetenskapliga fakulteten	Institution Karleby Universitetscenter Chydenius
Författare Mikaela Sjöblom	
Arbetets titel Ekonomisk förföljelse efter separation – Våldsutsatta kvinnors berättelser	
Läroämne Socialt arbete	Arbetets art Pro gradu-avhandling
Datum Våren 2022	Sidantal 63 sidor + 3 bilagor
Handledare Sirkka Alho, SVD	
<p>Syftet med avhandlingen var att genom erfarenhetskunskap beskriva och förstå ekonomisk förföljelse efter separation som fenomen, samt att lyfta fram våldsutsattas erfarenheter av att söka hjälp. Det behövs mer kunskap om ekonomisk förföljelse för att professionella lättare ska kunna identifiera våldsfenomenet och ge stöd åt våldsutsatta. Det är ett fenomen som ofta förblir osynligt. Eventuella förändringsbehov i hjälpstrukturer och -metoder behöver också lyftas fram. Forskningen har gjorts i samarbete med projektet "Känn det ekonomiska våldet". Våldsfenomenet ses i forskningen som en form av könsrelaterat våld mot kvinnor, och har gjorts från våldsutsatta kvinnors synvinkel. I det teoretiska ramverket ingår den socio-ekologiska modellen och socialkonstruktionism. Studien är kvalitativ och har en narrativ forskningsansats. Tre kvinnor som utsatts för ekonomisk förföljelse efter separation deltog i studien. Forskningsmaterial har samlats in genom intervjuer och ett elektroniskt frågeformulär. Med hjälp av narrativ analys kunde tre centrala teman lyftas fram: ekonomisk förföljelse som fenomen, riskfaktorer samt hjälps och stödets betydelse. Som sammanfattning av resultatet har en modellberättelse skapats för varje tema med hjälp av händelsestrukturanalys.</p> <p>Ekonomisk förföljelse handlar både om en form av ekonomiskt våld efter separation och en form av förföljelse och kan ingå i förföljelsens våldsdynamik. I kvinnornas berättelser kan ekonomisk förföljelse kännetecknas av en eskalerad situation efter separation, då ex-mannen upprepade gånger med avsikt utför hotfulla handlingar där pengar används som medel för att utöva makt, orsaka skada och rädsla hos kvinnan. Handlingarna bör kopplas ihop och ses som förföljelsegärningar och inte som enskilda handlingar. Den ekonomiska förföljelsen tar inte slut, är ständigt närvarande och har blivit en del av kvinnornas liv. Flera riskfaktorer till ekonomisk förföljelse på individnivå, relationsnivå, i närmiljön och på samhällsnivå kunde identifieras i berättelserna. I forskningen framkom flera brister i hjälpsystemet, som bidrar till att den ekonomiska förföljelsen inte tar slut. Kunskapsbrist hos yrkesutbildade personer är det första och största hindret för att få hjälp. Yrkesutbildade personer behöver kunna identifiera våldsdynamiken, ta ställning till våld och förstå hur våldsutsatta personers funktionsförmåga försvagas till följd av våldet. Hjälpsystemet behöver bli mer tillgängligt.</p>	
Nyckelord: ekonomisk förföljelse, ekonomiskt våld efter separation, erfarenhetskunskap, våld i nära relationer, könsrelaterat våld, mäns våld mot kvinnor, berättelser	
Bevaringsplats: Jyväskylä universitet	
Annan information:	

FIGURER

FIGUR 1	Socio-ekologisk modell för förståelse av orsaker och risker till våld.	17
---------	---	----

TABELLER

TABELL 1	Schema för handlingens strukturanalys. Egen översättning utifrån Alasuutaris (2011, 108) schema.	28
TABELL 2	Exempel på koder för teman.	30

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	1
2	BAKGRUND.....	3
	2.1 Ekonomisk förföljelse som könsrelaterat våld mot kvinnor	3
	2.2 Ekonomiska våldets former, förföljelse och strukturellt våld	6
	2.3 Hjälpssystemet.....	9
	2.4 Projektet "Känn det ekonomiska våldet"	10
	2.5 Tidigare forskning.....	11
	2.5.1 Ekonomiskt våld i parförhållanden och efter separation.....	11
	2.5.2 Förföljelse efter separation.....	13
3	TEORETISKT RAMVERK	15
	3.1 Den socio-ekologiska modellen	15
	3.2 Socialkonstruktionism	17
4	FORSKNINGENS SYFTE OCH METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER... 19	
	4.1 Syfte och frågeställningar	19
	4.2 Narrativ forskning	19
	4.3 Narrativa intervjun	22
	4.4 Intervjuprocess och enkät.....	23
	4.5 Analysmetod	26
	4.5.1 Narrativ analys.....	26
	4.5.2 Analysens genomförande	28
	4.6 Trovärdighet.....	31
	4.7 Forskningsetiska frågor	32
5	FORSKNINGENS RESULTAT.....	35
	5.1 Ekonomisk förföljelse som fenomen	35
	5.1.1 Förföljelse som inte tar slut.....	35
	5.1.2 Det systematiska maktutövandet	38
	5.2 Riskfaktorer	39
	5.2.1 Ex-makens beteende och brister i hjälpssystemet.....	39
	5.2.2 Strukturellt våld - en risk	43
	5.3 Hjälps och stödets betydelse	45
	5.3.1 Kunskap och förståelse.....	45
	5.3.2 Kunskap är makt.....	47
6	SLUTSATS	49

7 DISKUSSION..... 56

KÄLLOR 59

BILAGOR

1 INLEDNING

”Tar det aldrig slut?” är en tanke jag haft flera gånger i mitt arbete som socialarbetare inom vuxensocialarbetet, då jag träffat personer som blivit utsatta för ekonomiskt våld efter separation. Jag har ibland fått känslan av att det ekonomiska våldet aldrig tar slut, utan bara fortsätter, som ett sätt att fortsätta ha kontroll över sin tidigare partner. Den våldsutövande partnern är ofta kreativ och hittar olika vägar att fortsätta kontrollera ex-partnern. Genom vårdnadstvister kan det ekonomiska våldet också möjliggöras och fortsätta. De här observationerna har väckt ett intresse hos mig om att undersöka ämnet närmare. Vad är det som gör att våldet fortsätter upprepas gång efter gång, och inte tar slut? På vilka sätt möjliggörs våldet att fortsätta på en strukturell nivå?

Våld är en riktad handling med avsikt att göra skada, förolämpa eller kontrollera en annan person. Separation från en våldsam partner innebär för en del slutet på våldet. För andra kan våldet övergå i en ny fas. Separationen innebär ofta en kritisk fas, särskilt när det finns gemensamma barn med i bilden då det gäller ett parförhållande där ena partnern varit våldsam. En del former av våld, till exempel fysisk och sexuell våld, kanske får ett slut, men våldet kan efter separation övergå i andra former av våld. Det kan exempelvis övergå till ekonomiskt våld, hot om olika former av våld, samt konflikter gällande barnen. Åren efter separationen kan bestå av rättsliga processer, beslut från myndigheter som är motstridiga och konflikter. (Bruno 2018a, 351.)

Via projektet ”Känn det ekonomiska våldet” fick jag för första gången höra ett begrepp för det jag hade observerat i mitt jobb – ”ekonomisk förföljelse”, vilket också är ämnet för min pro gradu-avhandling. Ekonomisk förföljelse innebär en eskalerad situation efter separation, då ex-partnern systematiskt försöker försvaga den tidigare partners ekonomi på olika sätt (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021e). Syftet med avhandlingen är öka kunskap om ekonomisk förföljelse efter separation, genom att förklara fenomenet med hjälp av subjektiv erfarenhetskunskap av personer som blivit utsatta för våldformen. Jag är också intresserad av att höra erfarenheter av hjälpsystemet, i syfte att få mer lärdom av lyckade och misslyckade situationer, för att kunna lyfta fram eventuella förändringsbehov i hjälpstrukturer. Ämnet för pro gradu-

avhandlingen har diskuterats tillsammans med projektarbetaren för nationella projektet "Taloudellinen väkivalta tutuksi - Känn det ekonomiska våldet", vars syfte bland annat är att öka kunskap om ekonomiskt våld samt följderna av det (Viola - väkivallasta vapaaksi ry 2021).

Ekonomiskt våld är ett fenomen som ofta förblir osynligt då det lätt kan överskuggas av andra våldsformer (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021d). Därför anser jag det vara viktigt att dess olika former lyfts fram och att kunskapen kring det ekonomiska våldet ökar i samhället. Det finns inte mycket forskning kring specifikt ekonomisk förföljelse efter separation. Kaittila (2017b, 88) framför att det finns behov av mer forskning om ekonomiskt våld och av att lyfta fram erfarenheter av våldet, dess orsaker, omfattning och individuella upplevelser av att söka hjälp.

Enligt 11 § punkt 5) i socialvårdslagen (1301/2014) ska socialservice ordnas för stödbehov som uppstått till följd av närstående våld, familjevåld eller annan form av våld eller illabehandling. Utbildning av socialvårdspersonal är nödvändigt för att kunna identifiera våldssituationer, ta upp ämnet till tals och lyfta fram stödbehov. Ett nära samarbete särskilt med hälso- och sjukvårdspersonal är viktigt. Stöd som behövs är ofta säkerhet, skydd och krishjälp samt trygghet av barns utveckling och uppväxt. Personer som utsatts för våld kan vara traumatiserade till följd av upprepade våldshandlingar och långvarigt våld av en närstående. En person som fallit offer för våld kan vara oförmögen att sköta ärenden på egen hand till följd av trauma. (Social- och hälsovårdsministeriet 2017, 38; 43-44.)

Syftet med studien är att beskriva våldsutsatta kvinnors subjektiva verklighet och erfarenheter av ekonomisk förföljelse efter separation och av att söka hjälp. Studien är kvalitativ med en narrativ forskningsansats. Våldsfenomenet ses i studien som en form av könsrelaterat våld mot kvinnor. I det teoretiska ramverket ingår den socio-ekologiska modellen och socialkonstruktionism. Materialinsamlingen har gjorts med både intervjuer och ett elektroniskt frågeformulär. I kapitel 2 beskrivs bakgrunden till forskningsämnet, det vill säga ekonomisk förföljelse som könsrelaterat våld och andra centrala begrepp, hjälpsystemet, syftet med projektet "Känn det ekonomiska våldet" samt tidigare forskning. Eftersom ekonomisk förföljelse både handlar om en form av ekonomiskt våld och förföljelse, lyfts forskning om både ekonomiskt våld och förföljelse fram. I kapitel 3 beskrivs det teoretiska ramverket. I kapitel 4 beskrivs forskningens syfte och de metodologiska utgångspunkterna för forskningen. I kapitel 5 presenteras forskningens resultat. I kapitel 6 beskrivs forskningens slutsats, där resultatet tolkas med det teoretiska ramverket som perspektiv och i förhållande till tidigare forskning. I kapitel 7 reflekterar jag över avhandlingen och behov av fortsatta forskningsämnen.

2 BAKGRUND

2.1 Ekonomisk förföljelse som könsrelaterat våld mot kvinnor

Könsrelaterat våld innebär att en person blir utsatt för våld på grund av personens kön eller våld som berör personer med ett särskilt kön, och bland annat våld mot kvinnor är könsrelaterat våld. Våld i nära relationer (fysisk, psykisk, sexuellt och ekonomiskt våld), sexuella trakasserier, könsstympning eller omskärelse på kvinnor, tvångsäktenskap och digitalt våld är exempel på könsrelaterat våld mot kvinnor. (Europeiska kommissionen 2021.) I den här avhandlingen ses ekonomisk förföljelse efter separation som ett våldsfenomen som är könsrelaterat och riktar sig mot kvinnor. Ekonomisk förföljelse efter separation ses i studien som ett socialt och samhälleligt problem och som en form av våld i nära relationer. Användningen av definitionen *könat* görs exempelvis för att beskriva hur olika fenomen ser olika ut beroende av kön, och genom att använda definitionen *könat våld* kan man göra det synligt hur olika våldsformer på vissa sätt drabbar olika kön (Institutet för hälsa och välfärd 2021a). Könsrelaterat våld och könat våld är synonyma, och i avhandlingen används begreppet könsrelaterat våld.

Våld i nära relationer innebär att våldsoffret och våldsförövaren har ett nära förhållande med varandra eller har tidigare stått nära varandra, och kan riktas mot partnern/ex-partnern, barn, släktingar eller andra anhöriga. Det är också vanligt att våldsoffrets närmaste omgivning drabbas av våldets följder. (Institutet för hälsa och välfärd 2021c.) En väsentlig skillnad mellan att utsättas för våld av en närstående och att utsättas för våld av en okänd person, är att den våldsutsatta har en emotionell relation till den närstående våldsförövaren. Detta gör det svårare att bryta upp från våldet och våldsförövaren. Våld i nära relationer kan bestå av ett mönster med olika våldsformer. Eftersom våldet ständigt är närvarande, kan våldet slutligen normaliseras – det

uppfattas vara normalt för både våldsförövaren och våldsoffret. Detta kan leda till begränsade möjligheter till att söka och få hjälp, eftersom våldsoffret kanske inte ser sig som våldsutsatt. (Moser Hällen & Sinisalo 2018, 27–34.)

Enligt Michael P. Johnson (2008) kan våld i nära relationer ske på olika sätt, och delar in våldet i fyra olika typer: nära-relations-terrorism (intimate terrorism), våldsamt självförsvar (violent resistance), ömsesidig våld och kontroll (mutual violent control) och situationsbetingat parrelationsvåld (situational couple violence). Nära-relations-terrorism innebär att våldsförövaren använder våld för att nå kontroll över hans eller hennes partner, medan partnern inte använder våld. Våldsamt självförsvar innebär att våldsförövaren är våldsam och kontrollerande, medan partnern använder motvåld som reaktion. Ömsesidigt våld och kontroll handlar om att båda parterna i en relation använder våld för att uppnå kontroll över partnern. Situationsbetingat parrelationsvåld innebär att våldsförövaren och även partnern kan vara våldsamma, men våld används inte i syfte att uppnå kontroll. Enligt Johnson utförs nära-relations-terrorism främst av män i heterosexuella förhållanden. (Johnson 2008, 10–14.)

Både män och kvinnor kan falla offer för våld, och det finns skillnader mellan mäns och kvinnors upplevelser av våld, vilket bör fästas uppmärksamhet på både i statistik och inom forskning. Det är vanligare att män faller offer för våld på offentliga platser av okända personer, ibland också inom egna kamratkretsar, och det handlar oftast om enskilda händelser. Då det gäller våld mot kvinnor sker våldet oftast hemma i intima relationer, våldsförövaren är ofta nuvarande eller en tidigare partner och det handlar om våldsformer som upprepas. (Piispa 2004, 40–41.) För att förstå våldsfenomenet behöver man se på skillnaderna i våld och maktrelationen i parförhållandet samt våldsoffrets upplevelser (Lidman 2015, 17; Ronkainen 2017, 29).

Våld i nära relationer anses vara ett fenomen som är könsrelaterat, eftersom största delen av personer som faller offer för våld i nära relationer är kvinnor (Huttunen & Husso & Hietämäki 2015, 369). Enligt en rapport av Institutet för hälsa och välfärd (2021d) från år 2019 över antalet fall av våld i nära relationer som myndigheter fått kännedom om, framkom sammanlagt 10 600 rapporter på våldsbrott, och mer än tre fjärdedelar av offren var kvinnor, och då är det även viktigt att notera att det är många fall av våld i nära relationer som inte anmäls. Varje år mördas ungefär 20 kvinnor i Finland av sin nuvarande eller av tidigare partner (Naisten Linja 2022). Ekonomiskt våld och förföljelse betraktas som könsrelaterade våldsformer (Kaittila & Nyqvist 2014, 262, enligt Fernqvist & Näsman 2008; Nikupeteri & Laitinen 2017, 28). En forskning om våld mot kvinnor som gjorts i medlemsländerna inom Europeiska unionen visar att 9 % av kvinnor över 15 år har fallit offer för förföljelse av sin tidigare partner (European Union Agency for Fundamental Rights 2014, 85). Enligt en forskning från USA har 10,7 % av kvinnorna fallit offer för förföljelse av sin tidigare partner

någon gång i livet, medan andelen män som fallit offer för förföljelse av tidigare partner är 2,1 % (Nikupeteri 2016, 41, enligt Breiding, Chen & Black 2014).

Det finns olika förklaringsmodeller till våld mot kvinnor. Från ett feministiskt perspektiv på våldsfenomenet läggs uppmärksamheten på köns- och maktstrukturer samt på traditionella familjeinstitutioner, vilka anses vara orsaker till att våldet upprätthålls. Fokus läggs också på att synliggöra och förstå kvinnors egna erfarenheter av våldet. (Piispa 2004, 46, enligt Bograd 1988, 13–14.) Lidman (2015) nämner att orsaker till våldsfenomenet har bland annat sökts genom psykologiska, biologiska och kriminologiska förklaringsmodeller. Enligt konfliktteorier ses närståendevåld som en följd av bristande samspel inom familj eller parförhållanden, då konflikter som inte kunnat lösas på andra sätt eskalerar till våld. Från ett utvecklingspsykologiskt perspektiv kan våld ses som ett inlärt beteende. Enligt Lidman är könsrelaterat våld mot kvinnor en form av diskriminering som är djupt rotat och globalt. Orsakerna till våldet sträcker sig långt i historien. Våld mot kvinnor är privat och officiellt, socialt och kulturellt och är inskrivna i rättssystem. Genom att kritiskt granska den kulturellt rotade ojämlikheten mellan män och kvinnor i det förflutna, kan det hjälpa oss att förstå våldsfenomenen i dagens samhälle. Trots att våld mot kvinnor är ett känt problem i vårt samhälle, behandlas våldsfenomenet annorlunda jämfört med mäns våld mot män. Våld mot kvinnor är ett av de typiska våldsfenomenen som förblir dolda hos myndigheter. En orsak till detta är att mäns maktanvändning mot kvinnor har historiskt ansetts vara berättigat, vilket lett till att många våldsformer mot kvinnor inte straffbelagts på samma sätt som mäns våld mot män. Problemen med att ingripa i våld mot kvinnor är därför också i synnerhet strukturella och det saknas redskap för att ingripa. (Lidman 2015, 8; 18–19.)

I Finland behandlades grov misshandel som ett brott under allmänt åtal, medan misshandel samt lindrig misshandel behandlades som ett målsägandebrott fram till år 1995. Detta innebar att det före lagändringen år 1995 var skillnad om brottet skett på offentligt eller privat ställe, vilket ledde till att familjevåld som inte betraktades som grov misshandel sågs som ett målsägandebrott. Efter lagändringen står misshandel under allmänt åtal. (Björkgren 2009, 40–41.) Efter ytterligare en lagändring år 2011 står även lindrig misshandel som skett i nära relationer under allmänt åtal (Piispa & Heiskanen 2017, 60).

Enligt Nikupeteri (2016), som forskat om förföljelse efter separation med könsrelaterat våld som perspektiv, är könsrelaterade vanor, användning av makt, frågor om jämställdhet samt kränkning av mänskliga rättigheter typiska drag för könsrelaterat våld och förföljelse. Nikupeteri betonar att tolkningen av kvinnors erfarenheter av förföljelse efter separation görs utifrån hur kön och könsvanor förstås och framställs i samhället och kulturellt. Därför är det viktigt att ta i beaktande samhället, kulturen och institutioner i forskning inom könsrelaterat våld. Nikupeteri ser i sin

forskning kön eller genus som socialt konstruerat (gender) och inte biologiskt (sex), vilket jag också kommer att göra i min forskning. Genus sett som en social konstruktion ses från en kulturell och samhällelig kontext, och genus förstås således genom olika socialt och kulturellt definierade roller, identiteter och ansvar som ges åt män och kvinnor. (Nikupeteri 2016, 47–48, enligt Sevenhuijsen 1998; Edwards 2011, 13; Lombard & McMillan 2013.)

All typ av könsrelaterat våld mot kvinnor som leder till fysisk, psykisk, sexuell och ekonomisk skada eller lidande mot kvinnor innebär diskriminering av kvinnor och kränkning av de mänskliga rättigheterna (Europeiska kommissionen 2022). Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW-konventionen) verkställdes år 1979, men först år 1992 blev våld mot kvinnor synligt i mänskiorättssystem genom den allmänna rekommendationen nr 19. Olika former av våld mot kvinnor lyfts fram i rekommendationen, och våldet definieras som könsdiskriminerande. Istanbulkonventionen, Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, godkändes år 2011 och togs i bruk 1.8.2014 internationellt. I konventionen ses våld mot kvinnor som ett av de allvarligaste brotten mot mänskliga rättigheter. Våldet anses vara en följd av ojämsställda maktrelationer mellan män och kvinnor. I konventionen konstateras att familjevåld sker oftare mot kvinnor, och att kvinnor och flickor är mer utsatta för könsrelaterat våld. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 45–46.)

2.2 Ekonomiska våldets former, förföljelse och strukturellt våld

Ekonomisk förföljelse är ett centralt begrepp i min avhandling, som innebär en eskalerad situation efter separation, då ex-partnern systematiskt försöker orsaka ekonomisk skada för sin tidigare partner (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021e). Nikupeteri (2016, 42–55) förklarar att förföljelse efter separation kan ske i olika former och att hoten ofta handlar om ekonomi. Våldsförövaren kan bland annat strama åt offrets ekonomiska medel, exempelvis genom att vägra delta i barnens hobbykostnader, inte betala gemensamma lån eller genom att förstöra offrets egendom.

Ekonomiskt våld handlar om att ta makt över en annan person genom att använda pengar som medel. Våldsförövaren försöker ta kontroll över, beröva eller förstöra offrets ekonomiska tillgångar. Syftet är att göra offrets ekonomiska självständighet svagare eller att gynna den egna ekonomiska situationen. (Kaittila & Nyqvist 2014, 262; Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021e.) Ekonomiskt våld kan också ses som en form av psykiskt våld, men de senaste åren har det i flera forskningar betonats att ekonomiskt våld behöver en egen kategori för att fenomenet ska kunna identifieras (Kaittila & Nyqvist 2014, 262–263). Exempel på ekonomiskt våld är att använda en

annan persons pengar och egendom utan lov, att endast ena partnern i ett parförhållande tar alla ekonomiska beslut, att övertala en person att skaffa en skuld eller kredit, begränsa användning av konto eller bankkort, att ta i förvar en annan persons bankkoder, att förstöra en annan persons egendom och att inte betala underhållsbidrag (Naisten Linja 2021). Ekonomiskt våld ses ofta som en form av våld som sker i parförhållanden, men också barn, föräldrar samt mor- och farföräldrar kan bli utsatta för våldformen (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021e). Kaittila & Nyqvist (2014, 262) delar in ekonomiskt våld i fyra olika kategorier: *kontroll av pengar, ekonomiskt utnyttjande, störande eller förhindrande av arbete* och *ekonomiskt våld efter separation*.

Kontroll av pengar innebär att den våldsutövande partnern övervakar och förhindrar den andra partnern att använda pengar, genom att bland annat övervaka hur partnern använder pengar, kräva partnern att redogöra för alla utgifter och inkomster eller genom att den våldsutövande partnern tar alla beslut som berör pengar inom hushållet. Det kan också handla om att våldsförövaren döljer egna tillgångar och egna skulder, vilket påverkar hela familjens välmående. Våldsförövaren kan också gömma partnersnens pengar. *Ekonomiskt utnyttjande* handlar om att den våldsförövande partnern kan exempelvis stjäla egendom, försätta partnern i en skuldspiral, vägra ta ansvar över ekonomin eller så kan våldsförövaren använda familjens egendom för egna ändamål. Våldsförövaren kan också ta lån i partnersnens namn och lämna lånen och fakturorna obetalda, försumma sitt ekonomiska ansvar i familjen genom att vägra att delta i arbete eller att använda egna löneinkomster endast för egna ändamål. Att våldsförövaren använder inkomster till egna ändamål kan exempelvis handla om att våldsförövaren finansierar sitt missbruksproblem, såsom spel- eller drogmissbruk. *Störande eller förhindrande av arbete* innebär att den våldsförövande partnern kan till exempel gömma bilnycklar eller arbetskläder, förbjuda partnern att ta körkort, lova hjälp med barnavård men senare bryta löftet samt begränsa partnersnens möjlighet att arbeta genom att hålla partnern vaken på natten eller misshandla partnern så att den fysiska arbetsförmågan försvagas. Den våldsförövande partnern kan också störa partnersnens jobb genom att ringa eller göra övervakningsbesök vid arbetsplatsen. (Kaittila & Nyqvist 2014, 269–270.)

Ekonomiskt våld efter separation är ett begrepp som berör min forskning. Det är vanligt att ekonomiskt våld i ett parförhållande fortsätter efter att parförhållandet upphört. Det kan exempelvis handla om att ex-partnern inte betalar underhållsbidrag, avsiktligt förlänger rättsprocessen då det gäller vårdnadstvist samt manipulerar gemensamma medel. (Kaittila & Nyqvist 2014, 270 ; Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021b.) Att förlänga rättsprocessen vid vårdnadstvister leder till ökade kostnader för rättsprocessen, samt belastar våldsoffret psykiska mående då processen blir utdragen, vilket kan orsaka trötthet och ångest hos våldsoffret, och kan begränsa orken till att arbeta. Våldsförövaren kan utnyttja rättssystemet i samhället och

använda det som redskap för att göra skada. Manipulering av medel innebär att våldsförövaren försöker få sina inkomster och sin egendom att se ut att vara mycket mindre än vad de är, eller att avsiktligt försämra våldsoffrets ekonomiska situation, t.ex. att orsaka att bilen som står i våldsoffrets namn samlar på parkeringsböter. (Kaittila & Nyqvist 2014, 270.)

I Finlands strafflag (13.12.2013/879) 24: 7 a §, beskrivs *förföljelse* som ett fenomen där en person vid upprepade tillfällen hotar, observerar, följer efter, tar kontakt eller på annat liknande sätt förföljer en person, med syfte att frambringa rädsla och ångest hos personen. Förföljelse har varit definierat som ett brott i Finlands strafflag sedan år 2014, och en person som förföljer en annan kan dömas till bötesstraff eller högst två års fängelsestraff. Förföljelse kan ta sig i uttryck i olika våldsformer, såsom fysiskt, psykiskt, andligt, sexuellt, ekonomiskt och socialt våld. Våldsförövaren kan även använda sig av teknologi. Förföljelse kan förekomma periodvist och oregelbundet. Förföljelse kan ske i olika miljöer – exempelvis hemma, vid våldsoffrets arbetsplats, på gatan, under fritid och på resor utomlands. Det handlar om att upprepade gånger utföra olika hotfulla handlingar och kontakttaganden avsiktligt som är oönskade hos offret och som skapar rädsla.

Strukturellt våld innebär dominerande strukturer, maktsystem, normer och handlingssätt som gör personers eller särskilda gruppers rättigheter och ställning svagare jämfört med andra. Följderna av detta är att personerna förhindras att tillgodose grundläggande behov, och personernas liv, hälsa eller välfärd hotas eller utsätts för annan skada. Våldet är inte direkt riktat mot enskilda individer, men är indirekt och dess följder drabbar enskilda individer eller grupper. Exempel på strukturellt våld är politiskt beslutsfattande som leder till kränkande av mänskliga rättigheter, lagar som inte genomförts tillräckligt, makter och resurser som fördelas orättvist och ojämnt, grupper som utsätts för diskriminering samt våld som förskönas och främjas genom medier och reklam. Strukturellt våld leder till försvårande av uppfyllandet mänskliga rättigheter på ett jämlikt sätt. Institutionellt våld är en form av strukturellt våld, och innebär att olika institutioner som är samhällsstyrande orsakar ojämlikhet och skada genom strukturer, handlingssätt, maktsystem och normer. Samhälleligt våld är en annan form av strukturellt våld, som också orsakar ojämlikhet och skada och bottnar i strukturer, handlingssätt, maktsystem och normer i verksamma sammanslutningar i samhället. Exempel på detta är sättet som makthavande medlemmar behandlar andra medlemmar i en ställning som är underordnad, det sker ofta anonymt men våldet upplevs komma från hela sammanslutningen. (Bildjuschkin, Ewalds, Hietamäki, Ket-tunen, Koivula, Mäkelä, Nipuli, October, Peltonen & Siukola 2021, 6.)

2.3 Hjälpssystemet

Det kan vara ett mycket svårt beslut för en person som blivit utsatt för våld att söka hjälp och att prata om det som hänt. Våld i parrelationer mot kvinnor är sårande och orsakar både fysisk och psykisk ohälsa. Kvinnors resurser och förmåga att söka hjälp kan försvagas till följd av våld som pågått under en lång tid. Att söka hjälp är inte en enskild händelse, utan en lång process för personer som blivit utsatta för våld i parrelationer. (Kaittila 2017a, 72.) Hjälp söks ofta från flera ställen och upprepade gånger både från det närmaste sociala nätverket och från myndigheter (Kaittila 2017a, 72, enligt Cattaneo m.fl. 2007). Offentliga hjälpstrukturer för personer som blivit utsatta för våld i parförhållanden kan delas in i tre delar: psykosocialt stöd (skyddshem, familjerådgivning, kyrkans familjerådgivningscentral och kommunens socialvård), juridiskt stöd (polis och rättsväsendet) och stöd från hälsovården (offentlig och privata hälsovårdsproducenter), varav det psykosociala stödet är den största hjälpande sektorn (Kaittila 2017a, 72, enligt Nyqvist 2001). En del personer har inte möjligt att söka hjälp via informella kontakter, eftersom våld i parrelationer kan leda till att kvinnan avskärmats från sitt sociala nätverk (Kaittila 2017a, 72).

Kommunerna (från 1.1.2023 välfärdsområdena) har i Finland ansvar för planeringen av våldsförebyggande arbete samt för ordnandet av social- och hälsovårdstjänster. En person som upplevt våld ska få handledning i att söka hjälp och stöd av yrkesutbildade personer, och ansvaret över ingripandet i våld ligger hos yrkesutbildade personer. Det är viktigt för den yrkesutbildade personen att ställa direkta frågor om våld förekommer i nära relationer, eftersom våldsutsatta personer sällan själv berättar om vad man varit med om. En blankett för att kartlägga närståendevåld har utvecklats av Institutet för hälsa och välfärd. Yrkesutbildade personer inom social- och hälsovårdstjänsterna bör kartlägga risken för att bli utsatt för våld i nära relationer. Inom skolhälsovården samt inom mödra- och barnrådgivningens omfattande hälsoundersökningar kartläggs om våld förekommer i nära relationer eller inom familjen. Kartläggning av våld ingår i kartläggningen av en klients helhetsituation. Kartläggning av våld görs endast då en yrkesutbildad person är ensam med en klient, och vid behov ordnas tolk. Ifall situationen är akut och det inte är tryggt för klienten att åka hem, ordnas akut hjälp såsom plats på skyddshem. De andra familjemedlemmarnas säkerhet ska också tryggas. (Institutet för hälsa och välfärd 2021c.)

Då det gäller ekonomiskt våld finns det ingen systematisk eller omfattande information kring våldsfenomenets omfattning i dagsläget, och inte heller arbetsmetoder för hur offren ska hjälpas. Då projektet "Känn det ekonomiska våldet" planerades kom det fram att man inom våldsarbetet kan identifiera hjälpbehövande, men att strukturella hinder finns och att hjälpmetoderna är begränsade.

(VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry 2014.) Ekonomiskt våld kan döljas av andra våldformer, och våldsoffer kan känna skam i samband med våldet de utsatts för, vilket kan leda till att offret kanske inte berättar vad man varit med om. Det kan också vara svårt för offret att identifiera våldsfenomenet. Offret kan möta olika svårigheter som har att göra med våld, hälsa, ekonomi samt juridiska frågor, och kan därför vara i behov av mångprofessionell hjälp. Det första steget för professionella är att lära sig känna igen våldsfenomenet. Följande steg är att ta saken till tals med den våldsutsatta. Pengar är ofta en orsak som ligger bakom olika problem hos familjer och skilsmässor. Det finns en större risk att konflikter angående pengar eskalerar till situationer som är hotfulla och allvarliga. Därför är det viktigt att professionella systematiskt frågar om pengarnas roll hos en familj. Den professionella behöver lyssna till våldsoffret, som är expert i sin egen livssituation, kartlägga säkerhetssituationen och om andra former av våld också förekommer och handleda våldsoffret till hjälp och andra yrkesutbildade personer. (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021a.)

Personer som drabbats av ekonomiskt våld kan vara i behov av hjälp från flera olika ställen. Organisationer och myndigheter som personer som utsatts för ekonomiskt våld kan behöva hjälp från är bland annat skyddshem, polisen, nödcentralen, vuxensocialarbetet, barnskyddet, skuld- och ekonomirådgivning, rättshjälpsbyrå, hälsovården, social- och krisjouren, FPA:s särskilda service, Nollinjen och kriscenter. (Taloudellinen väkivalta tutuksi 2021c.)

MARAK är en mångprofessionell metod för riskbedömning och erbjuder hjälp åt offer som blivit utsatta för våld i parrelationer eller är utsatta för hot om våld. Det kan vara nuvarande partner, tidigare partner eller en sällskapspartner som är våldsförövaren. Målsättningen inom MARAK-arbetsgruppen är få ett slut på våldet och hotet om våld. I MARAK arbetsgruppen samlas professionella från olika myndigheter och organisationer, och koordinerar stöd åt personen som utsatts för våld. I Finland används arbetsmetoden i 38 kommuner i dagsläget. Riskbedömningen av våld är systematisk och om det finns en ökad risk för våld, kan våldsoffret erbjudas hjälp av arbetsgruppen. Det görs upp en mångprofessionell plan för att främja offrets säkerhet. (Institutet för hälsa och välfärd 2021b.)

2.4 Projektet "Känn det ekonomiska våldet"

Det nationella projektet "Känn det ekonomiska våldet" har som målsättning att göra ekonomiskt våld och följderna av det mer känt, öka professionellas kunskaper, utveckla möjligheterna för att hjälpa offer, öka tillgängligheten till rådgivning och tjänster för offer samt att framföra förändringsbehov i hjälpstrukturer (VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry 2014). Projektet genomförs av Vasa mödra- och skyddshem

och VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry i S:t Michel i samarbete med flera samarbetspartners. Inom projektet önskades mer forskning om ekonomiskt våld, och avhandlingen har gjorts i samarbete med projektet. Från projektets sida framkom det behov av mer forskning om ekonomisk förföljelse. Med tanke på projektets målsättningar är temat för min pro gradu-avhandling aktuell.

2.5 Tidigare forskning

2.5.1 Ekonomiskt våld i parförhållanden och efter separation

Anniina Kaittila (2017b) har i sin doktorsavhandling granskat konflikter gällande pengar och ekonomiskt våld i parförhållande. I doktorsavhandlingen ingår fem artiklar, genom vilka Kaittila svarar på forskningsfrågorna. Kaittila delar in ekonomiskt våld i fyra olika kategorier, som nämndes i kapitel 2.2. För att kunna förebygga pengakonflikter och ekonomiskt våld och utveckla hjälpstrukturer, framför Kaittila att medvetenheten om fenomenet bör öka för att man ska kunna känna igen det. Yrkespersoner bör skilja på konflikter och våld, och kunna ta upp ämnet till diskussion med klienter. En klient som upplevt ekonomiskt våld bör vid behov vägledas vidare till fortsatt hjälp. Offrets ekonomiska situation kan ofta vara svag som följd till ekonomiskt våld, vilket också kan vara ett hinder för att lämna parförhållandet. Kaittila nämner här att vuxensocialarbete, ekonomi- och skuldrådgivning och mödra- och skyddshem samt service och samtalsstöd som erbjuds därifrån är viktiga instanser där offer för ekonomiskt våld kan få fortsatt stöd. Kunskaper inom parförhållandens ekonomiärenden och ekonomiskt våld behöver också stärkas inom socialvården. Personer som upplevt ekonomiskt våld skulle också ha stor nytta av mångprofessionellt samarbete. (Kaittila 2017b, 84–85; 262.)

Kaittila (2017b) framför i sin avhandling behovet av fortsatt forskning inom ämnet. Det finns behov av att sätta sig in i erfarenheter av våldet, orsaker, hur omfattande våldet är samt erfarenheter av att söka hjälp. Kaittila för också fram att det kan vara svårt att berätta om sina erfarenheter av ekonomiskt våld, och att begreppet är okänt för många. Därför skulle det vara viktigt att precisera frågorna om ekonomiskt våld i intervjuer, genom att ställa frågor om de olika formerna av ekonomiskt våld. Enligt Kaittila skulle det vara viktigt att få fram offers erfarenheter av att söka hjälp – hur servicesystemet svarar på behov av hjälp, hurudan hjälp hade man nytta av och vad som främjade eller gjorde det svårare att söka hjälp. (Kaittila 2017b, 88.) Detta stöder ämnet för min studie, där jag lyfter fram våldsutsattas erfarenheter av fenomenet ekonomisk förföljelse och av att söka hjälp.

Nicola Sharp-Jeffs (2015) har gjort en litteraturöversikt över forskning om ekonomiskt våld i parförhållanden. Sharp-Jeffs lyfter bland annat fram forskning om ekonomiskt våld efter separation, och att särskilt ekonomiskt våld fortsätter och eskalerar efter separation. En orsak till detta är att ekonomiskt våld inte kräver att man är fysiskt nära. Ekonomiskt våld efter separation kan handla om att våldsföraren vägrar betala underhållsbidrag eller orsakar höga rättegångskostnader genom att avsiktligt upprepade gånger föra ärenden om gemensamma barn och skilsmässan i rätten. I forskning har framkommit att det är vanligt att män som utövar ekonomiskt våld använder lagliga system, såsom system för ekonomiskt stöd, för att fortsätta kontrollera kvinnor. En del metoder av ekonomiskt våld används både före och efter separation. Ex-partners kan till exempel utöva kontroll genom gemensamma skulder, genom att skapa nya skulder, vägra att ta bort deras partners namn från telefonen och brukskonton och avsiktligt orsaka höga räkningar, samt genom att ge ex-partners adress och kontaktuppgifter åt kreditgivare. (Sharp-Jeffs 2015, 13–14.) Sharp-Jeffs litteraturöversikt visar hur system kan utnyttjas för att kunna fortsätta kontrollera ex-partnern genom ekonomiskt våld, och hur strukturer inom olika system i samhället möjliggör att våldet fortsätter och upprepas.

Linnéa Bruno (2018b) har gjort en studie i Sverige om barns positioner inom ekonomiska bidrag, försörjning samt umgänge efter separation, då ekonomiskt förtryck förekommer efter att föräldrarna har separerat. I studien framkommer att barnen sätts i en position som objekt eller inkompetenta subjekt och deras rättigheter (bland annat delaktighet) tillfredsställs inte, vårdnadstvister behandlas som intressekonflikter mellan föräldrarna och då det gäller bidrag och försörjning tas ekonomiskt förtryck inte i beaktande. I studien framkom flera exempel på ekonomiskt våld genom att våldsföraren utnyttjade praxis inom myndigheter och statliga institutioner. Mammorna som deltog i studien stod inför ett svårt dilemma, där de hamnade att välja mellan att antingen argumentera för barnens rättigheter, med risk att provocera pappan med följderna att bli utsatt för våld, eller att sänka deras krav vilket riskerar brist på underhåll och ekonomiska svårigheter. (Bruno 2018b, 181–189.)

I en studie av Toews och Bermea (2017) undersöktes kvinnors uppfattningar om makt- och kontrolltaktiker som deras tidigare män använde. Ekonomiskt våld var den ena taktiken, som de flesta av kvinnorna som deltog i studien hade blivit utsatta för efter separation. Det ekonomiska våldet utfördes genom att undanhålla ekonomiska resurser, försöka minska på underhållsbidraget, använda rättsprocesser för att uttömma deras ekonomiska resurser samt genom att gömma pengar. (Toews & Bermea 2017, 2179.)

2.5.2 Förföljelse efter separation

Forskning om förföljelse har i Finland gjorts av bland annat Anna Nikupeteri, som skrivit ett antal artiklar om ämnet. Nikupeteris doktorsavhandling "Vainottuna – Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen" (2016) består av fyra delpubliceringar och en sammanfattande artikel. Inom forskningen lades fokus på att öka medvetenheten och kunskapen om ingripande i förföljelse efter separation, som är ett krävande socialt problem, genom att ta del av kvinnors subjektiva erfarenheter av att falla offer för våldformen. Syftet med forskningen var att kunna ge offer bättre hjälp. Våldformen granskades som en form av närståendevåld och könsrelaterat våld mot kvinnor. (Nikupeteri 2016, 5–6.)

I delpubliceringarna inom Nikupeteris avhandling (2016) lyftes erfarenhetskunskap fram, som beskriver kvinnors erfarenhet av att falla offer för förföljelse efter separation. Enligt Nikupeteri består erfarenhetskunskap av känslökunskap, vardaglig funktionell kunskap, relationskunskap och professionell tolkningskunskap. Dessa former av erfarenhetskunskap leder till frågan om bildandet av förföljelsekunskap, i igenkännandet av våldformen och hjälpanandet av offer. Förföljelsekunskap handlar om att yrkespersoner som bemöter offer har tillräckliga kunskaper för att känna igen fenomenet. Det handlar om kunnande om våld, dess igenkännande och ingripande. I forskningen läggs tyngdpunkt på betydelsen av igenkännande och bemötande av offers erfarenheter, samt skapandet av inre och yttre trygghet, ett mångprofessionellt bemötande och behovet av hjälp. Forskningen lyfter fram behovet av att öka kunskapen om förföljelse som närståendevåld och som brott. Förföljelse tar sig i uttryck som en strukturerad och dold handling. (Nikupeteri 2016, 6–7.)

I den ena delpubliceringen (Nikupeteri & Laitinen 2013) framkommer betydelsen av yrkesutbildade personers och forskningars definitioner och tolkningar av förföljelse som våldsfenomen, som påverkar huruvida förföljelseoffers rättigheter och rättvisa uppfylls. Som forskningsmaterial utgjordes intervjuer som gjorts med våldutsatta kvinnor samt med professionella som jobbat med dem. Tolkningar av olika förföljelsegärningar och kvinnans aktörskap och erfarenheter kan både främja och hindra att hjälp fås från myndigheter. Förföljelse kan exempelvis ses som en vårdnadstvist, arbetsplatsmobbing, ett svårt parförhållande eller så kan man tro att det handlar om svartsjuka. Att definiera förföljelse som en vårdnadstvist osynliggör det systematiska kontakttagandet som skapar rädsla hos tidigare partnern och barn, och som pågått i flera år. Användandet av vårdnadstvist som begrepp i stället för förföljelse skuldsätter också våldsoffret, och det i sin tur leder till att förföljaren kan fortsätta med handlingarna. Då våld tolkas som ett sätt att använda makt, möjliggörs också igenkännandet av våldet. Det är av stor vikt att utomstående ser och kopplar ihop olika förföljelsegärningar. Materialet i forskningen visar att yrkesutbildade personer inte alltid definierar gärningarna som förföljelse, utan uppmärksamhet har lagts på

enskilda händelser. (Nikupeteri & Laitinen 2013, 31; 35–40.) Den här forskningen betonar betydelsen av att kunna identifiera och tolka våldsfenomen, vilket är viktigt då det gäller alla våldsformer. Ekonomisk förföljelse är en våldsform som ofta förblir osynlig, och därför är det viktigt att lyfta fram mer kunskap om våldet för att vi i samhället ska kunna bli bättre på att identifiera våldet.

I Nikupeteris (2016, 53) doktorsavhandling framkommer också hur förföljaren kan utnyttja rätts- och servicesystem för att orsaka skada åt offret, genom att exempelvis göra barnskyddsanmälningar upprepade gånger angående kvinnans beteende, avsiktligt förlänga vårdnadstvister eller göra klagomål mot myndigheter på grund av deras felaktiga förfarande eller försummelse av familjens behandling av ärenden, för få offret att vara i kontakt med förföljaren. Nikupeteri och Laitinen (2015, 831; 841) har i sin forskning lyft fram barnens perspektiv då deras föräldrar har separerat och pappan utsätter mamman för förföljelse. I forskningen framkommer hur barn påverkas av våldformen, och vikten av att också se barnen som offer då deras mammor blir utsatta för förföljelse betonas.

Nikupeteri (2016, 20) analyserar förföljelse som tar sig i uttryck av fysiska, emotionella och sociala handlingar. I Nikupeteris och Laitinens forskning (2013, 38) framkommer också att alla former av könsrelaterat våld - psykiskt, fysiskt, socialt, ekonomisk, sexuellt och andligt våld - kan förekomma vid förföljelse. Enligt den tidigare forskning jag har bekantat mig med har jag inte hittat forskning som berör specifikt förföljelse i form av ekonomiskt våld, utan om alla typer av våld som kan förekomma vid förföljelse. I forskning om ekonomiskt våld framkommer hur ekonomiskt våld i olika former kan användas för att kontrollera tidigare partnern efter separation. I nästa kapitel beskrivs det teoretiska ramverket i avhandlingen, som består av den socio-ekologiska modellen samt socialkonstruktionism.

3 TEORETISKT RAMVERK

3.1 Den socio-ekologiska modellen

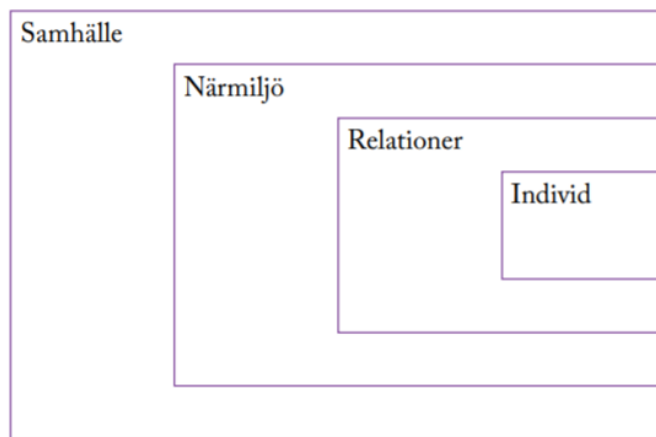
Våld uppstår inte till följd av en enskild faktor och det förklarar inte varför en del personer beter sig våldsamt mot andra eller varför det bland en del samhällsgrupper är vanligare med våld. Det är en komplex samverkan mellan olika faktorer hos individen, i relationen, i omgivningen samt sociala och kulturella faktorer som kan leda till våld. Ett viktigt steg i arbetet med förebyggandet av våld, är att förstå hur dessa faktorer är relaterade till våld. Den socio-ekologiska modellen, som ursprungligen utvecklats av Lori Heises (1998), kan hjälpa att förstå det mångfasetterade våldet och hur olika faktorer i olika livsskedan kan orsaka våld. Med hjälp av modellen är det möjligt att granska relationen mellan individuella och kontextuella faktorer, och att se våldet som ett resultat av beteende som påverkats på många olika nivåer. Den socio-ekologiska modellen består av fyra nivåer: individuell nivå, relationsnivå, faktorer i närmiljön och på samhällsnivå (se figur 1). (Dahlberg & Krug 2002, 12-13.)

I den första nivån, individnivån, försöker man identifiera biologiska eller personligt historiska faktorer som kan ha påverkat det våldsamma beteendet hos individen. Det kan exempelvis handla om impulsivitet, låg utbildningsnivå, alkohol- och drogmissbruk och instabil personlighet. Den våldsamma personen kan ha en historia bestående av aggression och missbruk. På relationsnivån undersöks hur nära sociala relationer, såsom kamrater, partners eller familjemedlemmar, ökar risken för våld. Olika sociala relationer kan påverka en individs beteende. (Dahlberg & Krug 2002, 12-13.) Faktorer på relationsnivån kan exempelvis handla om olika maktordningar inom familjen och mönster på konfliktlösningar (Hydén, Överlien, Ericson, Wiman & Grönberg Eskel 2016, 4).

Den tredje nivån i den socio-ekologiska modellen är närmiljön. På den här nivån undersöks lokalsamhällets kontext, d.v.s. det sociala nätverket samt närmaste omgivningen (såsom skolor, arbetsplatser och grannskap), och man försöker inom närmiljön identifiera faktorer till våld. Forskning har visat att risken för våld är större i en del lokalsamhälleliga kontexter än andra, bland annat områden med mycket fattigdom eller områden med bristande institutionellt stöd. Exempel på andra lokalsamhällen med riskfaktorer för våld, är områden som karaktäriseras av olika problem. Det kan handla om droghandel, arbetslöshetsnivån i området är hög eller att det finns en vidsträckt social isolering i området, det vill säga människor som inte känner sina grannar eller är delaktiga i lokalsamhället. På samhällsnivån, som är den fjärde nivån, undersöks bredare samhälleliga faktorer som kan påverka våldsbeteendet. Faktorer på den här nivån kan handla om en atmosfär där våld accepteras, kulturella normer som stöder och accepterar våld som ett sätt för att lösa konflikter, normer som stöder politiska konflikter, normer som stöder att män dominerar över kvinnor och barn och faktorer som skapar och upprätthåller klyftor eller spänningar mellan olika grupper i samhället. Politik som upprätthåller en hög nivå av ekonomisk eller social ojämlikhet mellan samhällsgrupper är också en riskfaktor för våld. (Dahlberg & Krug 2002, 13.)

Heise och Garcia-Moreno (2002) listar i en global rapport faktorer som kan förknippas med risken för att en man är våldsam mot sin partner utifrån den socio-ekologiska modellen. Individuella faktorer kan enligt rapporten vara ung ålder, alkoholproblem, depression, personlighetsstörning, låg utbildningsnivå, låg inkomstnivå och att ha sett eller blivit utsatt för våld som barn. Faktorer på relationsnivån var konflikter i äktenskapet eller ett instabilt äktenskap, att mannen dominerade i familjen, ekonomisk stress och problem i familjefunktionen. Listade möjliga faktorer i närmiljön var svaga sanktioner mot närrelationsvåld i lokalsamhället, fattigdom och ett lågt socialt kapital. Samhälleliga faktorer bestod av traditionella könsnormer samt normer som stöder våld. (Heise & Garcia-Moreno 2002, 98.)

Den socio-ekologiska modellen används som teoretiskt perspektiv i den här forskningen och är användbar för att lyfta fram eventuella riskfaktorer för ekonomisk förföljelse efter separation samt hur olika faktorer på olika nivåer kan orsaka och bidra till att den ekonomiska förföljelsen uppstår och inte tar slut. Faktorer på olika nivåer behöver lyftas fram eftersom ekonomisk förföljelse uppstår till följd av en komplex samverkan mellan olika faktorer. Med modellen är det möjligt att lyfta fram mer kunskap om ekonomisk förföljelse. Med den socio-ekologiska modellen kan det även vara möjligt att lyfta fram på vilket sätt hjälpsystemet bidrar till att våldet fortsätter och på det sättet lyfta fram utvecklingsbehov i hjälpstrukturer.

FIGUR 1 Socio-ekologisk modell för förståelse av orsaker och risker till våld. Bilden är lånad från Hydén m.fl. (2016, 4). Bilden är ursprungligen från Dahlberg & Krug (2002, 12), översatt av Hydén m.fl.

3.2 Socialkonstruktionism

Inom socialkonstruktionismen ses kunskap om världen inte som en objektiv sanning, utan kunskap skapas i olika sammanhang, som kan vara sociala, språkliga, kulturella och politiska. Verklighetsuppfattningar formas således utgående från olika perspektiv och kategorier. Olika bestämningar och betydelser förändras i sociala processer. Genom att använda ett socialkonstruktionistiskt perspektiv utmanas tanken om existenslandet av en sann verklighet. Kunskap kan formas genom berättelser, och framställandet av berättelser kan också anses som grund för sociala handlingar. Berättelser skapas i en språklig dialog i sociala interaktioner, i en särskild kulturell och historisk kontext. Det är ett sätt att skapa och förändra kunskap, och berättelser kan ses som sociala konstruktioner. (Johansson 2005, 26.)

Enligt Riessman (2008, 22) är berättelser inte bara en beskrivning av det förflutna, utan genom berättelser skapas erfarenheter. En stor del av de erfarenheter vi har och den värld vi lever i bör förstås som socialt konstruerade (Hacking 2009, 20). Människors verklighetsuppfattningar utformas av olika kategorier och synvinklar. En del kategoriseringar är mer centrala än andra och är anknutna till sociala institutioner och i vardagen. Exempel på olika kategorier är genus, etnicitet, sexuell läggning och klass. (Johansson 2005, 26.) Hacking (2009, 55) förklarar att det inom samhällsvetenskaper finns en medvetande samverkan mellan kategorier och människor.

I studien ses ekonomisk förföljelse som ett socialt problem. Enligt ett konstruktionistiskt synsätt skapas sociala problem genom olika sociala processer. Det som är

centralt då ett socialt problem uppstår, är att man upplever dess följder som problematiska och att det därför är nödvändigt att ingripa i problemet. Olika aktörer, såsom feministiska rörelser, framställer krav på att ingripa i missförhållanden, och på det sättet tas ställning till vad som är väsentligt. Bildandet av sociala problem kan beskrivas som en process som är kulturell, moralisk, värderingsladdad och tolkande. Genom denna process bestyrks vad som anses vara viktigt i samhället och vad man borde göra åt saken. (Nikupeteri 2016, 27, enligt Spector & Kitsuse 1987; Best 1991; Loseke & Best 2003; Pösö 2009, 153.)

I denna forskning ses kvinnornas berättelser om sina erfarenheter av ekonomisk förföljelse efter separation och av att söka hjälp som socialt konstruerade. Kvinnorna baserar sina berättelser på verkliga händelser som de varit med om, och på det sättet skapas erfarenheter. Verkligheten framställs på det sätt som kvinnorna uppfattar och beskriver den genom berättelser som framförs i materialinsamlingen, och deras erfarenheter är subjektiva som skapats i sociala sammanhang. Jag utgår med andra ord från att kvinnornas erfarenheter som framförs i materialinsamlingen är verkliga. Kvinnornas subjektiva erfarenheter står i fokus i forskningen, och jag strävar inte till att nå en objektiv sanning om fenomenet. Informanternas berättelser om ekonomisk förföljelse efter separation och om deras erfarenheter av att söka hjälp bidrar till mer kunskap om våldsfenomenet som ett socialt problem. Ett socialkonstruktionistiskt perspektiv anser jag av dessa orsaker vara en lämplig syn på kunskap i forskningen.

I nästa kapitel beskrivs syftet och forskningsfrågorna för denna forskning, de metodologiska utgångspunkterna och hur forskningen genomförts. I kapitlet lyfts också materialhantering, forskningens trovärdighet och forskningsetiska frågor fram.

4 FORSKNINGENS SYFTE OCH METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER

4.1 Syfte och frågeställningar

Det första syftet med studien är att genom erfarenhetskunskap beskriva och förstå ekonomisk förföljelse efter separation som fenomen. Det andra syftet med studien är att lyfta fram våldsutsatta kvinnors erfarenheter av att söka hjälp. Det finns behov av att lyfta fram mer kunskap om våldsfenomenet ekonomisk förföljelse och av att söka hjälp, för att yrkesutbildade personer lättare ska kunna känna igen våldsfenomenet och försöka stöda våldsutsatta. Det finns också behov av att lyfta fram eventuella förändringsbehov i hjälpstrukturer och -medel. Ekonomisk förföljelse är ett väldigt osynligt fenomen, som behöver lyftas fram.

Forskningsfrågorna är:

1. Hurudant fenomen är ekonomisk förföljelse efter separation enligt våldsutsattas berättelser?
2. Vilka betydelser får stödet och hjälpen i de intervjuades berättelser?

4.2 Narrativ forskning

Människan är till sin natur berättande. Tolkning av berättelse och berättande är naturligt då det handlar om att förstå människor och deras aktörskap. Med hjälp av berättelser skapas och förmedlas kunskap till andra. Ordet narrativ betyder berättelse. Narrativ forskning innebär att forskningen lägger uppmärksamhet på berättelser och berättandet. Det är viktigt att skilja på berättelse (eng. "narrative" eller "story") och

berättande. En berättelse är en beskrivning av händelser och händelseförlopp som besvarar frågan "vad har hänt". En berättelse kan framföras på många olika sätt. Berättande innebär sättet en berättelse framförs på, exempelvis i form av prosatext, bildbok, animering, dikt, skådespel, seriebild, bilder, dans, rörelser o.s.v. I Aristoteles klassiska definition består en berättelse av en tydlig början, en mittdel och ett avslut, d.v.s. berättelsen framskrider kronologiskt i tid. Alla berättelser framskrider ändå inte kronologiskt, utan kan till exempel börja från slutet. Narrativ forskning kan förstås på fyra olika sätt. Det kan anknytas till sättet att förstå och kunskapens form, begreppet berättelse eller narrativ kan användas för att beskriva forskningsmaterialets form, det kan förstås som sättet materialet analyseras på och kan även förstås som verktyg i praktiskt arbete. (Heikkinen 2018, 145–149.)

Epistemologi handlar om synen på vad som anses vara kunskap och ontologi handlar om synen på verklighet och vad som existerar. Inom ontologin finns två olika synsätt: objektivism och konstruktionism. Objektivism innebär ett perspektiv där sociala händelser existerar oberoende av olika aktörer, medan konstruktionism (även kallad konstruktivism) är ett synsätt där sociala objekt anses vara socialt konstruerade. Konstruktionism kan även handla om ett synsätt där forskarens skildringar av en verklighet som existerar socialt formar konstruktioner. Forskaren framför således en specificerad framställning av en social verklighet, vilken inte kan anses vara slutgiltig. (Bryman 2018, 51–58.)

Narrativitet är ett sätt att förstå verkligheten och sig själv, samt ett sätt att forma kunskap om den omgivande verkligheten och händelser. Den sociala verkligheten och naturvetenskapliga verkligheten är uppbyggda på olika sätt. Narrativ forskning har sin grund i olika syner på kunskap (epistemologi) och verklighet (ontologi). En social värld existerar ontologiskt på ett annat sätt än en fysisk materiell miljö. Människans verklighet är till sin grund tidsmässig. Narrativitet och dess sätt att förstå verkligheten ligger nära konstruktivismen, vars uppfattning om kunskap är relationellt – beroende av tid, plats och granskarens ställning. Grundtanken i konstruktivismen är att människor bildar kunskap utgående från tidigare kunskap och erfarenheter, och på så sätt bygger upp sin identitet. Man kan säga att kunskap om världen och om sig själv är en berättelse som ständigt utvecklas, byggs på och ändrar form. Genom nya erfarenheter och genom diskussion med andra människor, ändras synsättet på händelser i världen och människans identitet och självförståelse. Narrativitet fungerar samtidigt i två olika riktningar inom forskning – berättelser fungerar både som utgångspunkt och som slutresultat för forskningen. En forskningsrapport börjar ofta med hänvisning till tidigare forskning, och kunskapen byggs sedan på utgående från forskningsmaterialet, och en ny berättelse från en ny synvinkel bildas. (Heikkinen 2018, 150–152.)

På liknande sätt ser jag min studie. Utifrån den tidigare forskning jag tagit del av inom ämnet, har jag bildat en förförståelse av fenomenet. Kunskapen har sedan

byggts på genom att ta del av erfarenhetskunskap av informanterna, genom att tolka deras berättelser om deras erfarenheter och tolkningar av det de har varit med om. I narrativ forskning läggs uppmärksamhet ofta på detaljer, såsom hur och varför en specifik händelse berättas, hur publiken påverkas av det som berättas, och om det finns sådant som är viktigt att lyfta fram som inte framkommer i berättelser (Riessman 2008, 12–13).

Polkinghorne (1995) delar in narrativ forskning i två typer: analys av narrativ (analysis of narratives) och narrativ analys (narrative analysis). Analys av narrativ innebär att materialet, berättelserna, delas in i olika kategorier, där paradigmiskt vetande tillämpas. Det som är typiskt för paradigmisk kunskap är argumentation, som är punktlig och byggs upp genom logiska propositioner, tydlig definition av begrepp och klassificering. Narrativ analys handlar om att skapa en ny berättelse utifrån materialet, genom vilken man försöker lyfta fram centrala teman i materialet. Enligt Polkinghorne försöker man skapa en syntes inom den narrativa analysen. Paradigmatisk kunskap handlar mer om att fokusera på vad som är vanligt kring händelser, medan narrativ kunskap handlar om att sätta fokus på särskiljande egenskaper vid varje händelse. Det handlar om att skapa en helhet av delar, och inte om att dela helheten i delar, som man gör i analys av narrativ. I narrativ analys läggs uppmärksamheten på intrigen och skapandet av en berättelse som framskrider kronologiskt. (Polkinghorne 1995, 5–6; 11; Heikkinen 2018, 154.)

Denna forskning är kvalitativ och jag har använt narrativ analys som analysmetod. I punkt 4.5 beskrivs närmare hur jag analyserat materialet. Jag har fokuserat på att lyfta fram informanternas erfarenheter och deras sociala verklighet. Fokus har inte lagts på kvantifiering och jag har inte strävat till att hitta många informanter eller presentera någon slags statistik. Inom den kvalitativa forskningen läggs tyngdpunkten på individens egen tolkning av sin sociala verklighet, d.v.s. synen är mer konstruktionistisk. Den sociala verkligheten anses inom kvalitativ forskning vara något som ständigt förändras och som skapas och formas hos individer. Till skillnad från kvantitativ forskning, där fokus läggs på kvantifiering, läggs fokus i stället på ord vid materialinsamlingen och analysen av materialet inom kvalitativ forskning. Kvalitativ forskning kan användas för teorigenerering, men är även användbar för prövande av en teori. (Bryman 2018, 61–62.)

Personer som blivit utsatta för ekonomisk förföljelse efter separation vet endast själva vad de har varit med om, på vilket sätt våldformen har sett ut just i deras liv och hur det har varit för dem att söka hjälp. Erfarenhetskunskap definieras i den här avhandlingen som kunskap som består av känslökunskap, vardagsrelaterad funktionell kunskap, relationskunskap och professionell tolkningskunskap, på liknande sätt som Nikupeteri (2016, 6) definierar erfarenhetskunskap i sin doktorsavhandling. Med

hjälp av narrativ forskningsmetod var det möjligt för deltagarna att framföra sin erfarenhetskunskap i form av egna berättelser om sina erfarenheter.

4.3 Narrativa intervjun

Narrativ är berättelser med fokus på händelser och erfarenheter, framförda av människor. Forskare har inte tillgång till de verkliga erfarenheterna, utan endast berättarens efterbildning av händelserna. Inom narrativ forskning kan olika typer av material användas, såsom skriftliga dokument, muntligt material eller visuellt material. Intervjuer är den vanligaste metoden som används vid materialinsamling inom narrativ forskning. Genom materialet, som konstruerats av socialt situerade individer från ett visst perspektiv och som gjorts för en viss publik eller målgrupp, görs händelserna levande i intervjusituationer. Muntligt material kräver en ombildning till textform, till skillnad från skrivna dokument och visuellt material. (Riessman 2008, 22–23.)

Narrativa intervjuer behöver ses mer som konversationer, och det behöver skapas rum för intervjudeltagarna att skapa berättelser. I stället för att forskaren endast ställer frågor och intervjudeltagaren svarar på frågorna, blir forskaren och intervjudeltagaren båda aktiva deltagare i konversationen och skapar en berättelse. I den narrativa intervjun strävar man till att få detaljerade redogörelser i stället för korta svar. Detaljer spelar en stor roll då man vill lära sig av erfarenheter. Detaljerna kan handla om specifika händelser och vändpunkter. Narrativ finns i olika former och kan vara både korta och längre. För att skapa berättelser krävs längre talturer jämfört med vanliga konversationer. Flera berättelser kan framkomma i intervjun, och det kan vara fördelaktigt att ta reda på samband och betydelser som kan binda ihop flera berättelser. I narrativa intervjuer ska man föredra att ställa frågor som ger öppningar till ämnen, och frågor som tillåter informanterna att konstruera sina svar som känns meningsfulla för dem. En del deltagare kanske börjar med att sammanfatta olika händelser, utan att ge dem någon större betydelse, och då kan deltagarna efter en tid och med hjälp av ytterligare frågor eventuellt komma ihåg olika detaljer, såsom vändpunkter och känslor. Då det handlar om händelser som kan vara traumatiska för deltagarna, innebär intervjuerna ännu större utmaningar, eftersom deltagarna kanske inte finner ord så lätt. Det finns inga särskilda tekniker för narrativa intervjuer, och det är inget som är "naturligt" heller. Narrativa intervjuer kan erbjuda forskare att skapa dialogiska relationer med informanterna, och det föredras att ha flera konversationer i stället för bara en intervju. (Riessman 2008, s. 23–26.)

Som materialinsamlingsmetod i forskningen valde jag att kombinera narrativ intervju med djupintervju, för att möjliggöra att informanternas unika berättelser skulle komma bättre fram. Vid djupintervjuer går man på djupet angående fenomenet som

undersöks och informanterna intervjuas ofta flera gånger. Det är vanligt att endast ett fåtal personer intervjuas. I djupintervjuer ställs öppna frågor utgående från fenomenet som diskuteras och intervjuerna är ostrukturerade. Fördelen med den här metoden är att forskaren utifrån den första intervjun kan hitta olika teman, som närmare kan följas upp genom att ställa kompletterande frågor. Trots att öppna intervjuer är fenomen-centrerade, kan forskaren välja att låta det teoretiska ramverket eller den tidigare kunskap som finns om fenomenet ge riktning i intervjuerna. Forskaren låter informanten tala fritt, men styr intervjun så samtalet hålls inom ämnet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75–76.) Vid narrativa intervjuer läggs fokus på berättelser som informanterna framför, samt på intrigen och strukturen. Intervjuaren kan inledningsvis be intervjudeltagaren berätta om en specifik händelse, och därefter lyssna till informanten utan att avbryta, ibland ställa tilläggsfrågor och på det sättet hjälpa intervjudeltagaren att fortsätta med sin historia. Tillsammans försöker intervjuaren och intervjudeltagaren strukturera olika händelser till en berättelse som är sammanhängande. (Kvale & Brinkmann 2009, 169–171.)

4.4 Intervjuprocess och enkät

Då ämnet för en forskning är känsligt kan det vara nödvändigt att vara flexibel vid rekryteringen av informanter, och man kan behöva använda blandade metoder eller "mixed methods" (Kvale & Brinkmann 2009, 134). Eftersom ämnet för min forskning är sensitivt och personer som deltog i forskningen kunde vara traumatiserade, valde jag att vara extra flexibel i materialinsamlingen och deltagarna fick välja mellan att delta i intervju, och/eller att svara på ett elektroniskt frågeformulär via Webropol, enligt det alternativ som var bekvämast för dem. Det har varit möjligt att svara anonymt på frågeformuläret. I enkäten var det möjligt att välja om man ville delta i en uppföljande intervju, och ifall man svarat "ja" bads man uppge kontaktuppgifter i enkäten så jag kunde ta kontakt. Fördelen med frågeformuläret var att det var möjligt att förbli anonym, man hade tid på sig att fundera och formulera sitt svar och vilken information man ville ge. Nackdelen med frågeformuläret var att det inte fanns möjlighet att ställa eventuella tilläggsfrågor, ifall man valt att svara anonymt.

Inom kvalitativ forskning är det vanligast att göra målstyrda urval av informanter utifrån forskningens målsättning, genom att välja informanter utifrån vissa kriterier föra att kunna besvara forskningsfrågorna (Bryman 2018, 498). I forskningen har jag valt att studera våldsfenomenet som en form av könsrelaterat våld mot kvinnor, då det i tidigare forskning framkommer att främst kvinnor utsätts för ekonomiskt våld samt förföljelse. Vid rekryteringen av informanter valdes därför endast kvinnor som blivit utsatta för ekonomisk förföljelse efter separation av sin ex-man. Män kan också

bli utsatta för ekonomisk förföljelse och det är lika viktigt att mäns röster också blir hörda. Rekryteringen av informanterna har gjorts i samarbete med projektet "Känn det ekonomiska våldet". Forskningstillstånd har beviljats från Vasa mödra- och skyddshem och Viola - Väkivallasta vapaaksi ry, som är projektets genomförare. Ett inlägg om forskningen har den 18.2.2022 publicerats på projektets Facebook-sida och hemsida, där det framkom kort information om forskningen, dess syfte och vilka personer som söktes för deltagande i forskningen samt länk till det elektroniska frågeformuläret för de som föredrog det (se bilaga 1). Intervjuer har varit möjligt att utföra på svenska eller finska, och det elektroniska frågeformuläret fanns också på båda språken. Inlägget på Facebook har delats både av mig själv och av andra personer i olika forum på Facebook. Flera personer gav tips på olika forum där jag kunde dela inlägget. Antalet deltagare som söktes till forskningen var från början 3-5 personer. Sammanlagt tre kvinnor tog kontakt med mig, varav två tog kontakt per e-post och ville delta i intervju och två intervjuer gjordes med vardera. Den tredje kvinnan svarade först på det elektroniska frågeformuläret, som också var det enda svaret som kom via enkäten, och sedan gjordes en uppföljande muntlig intervju med henne.

Deltagarna fick ett informationsbrev, dataskyddsanmälan och en blankett för samtyckesgivande innan intervjuerna, och de gav sitt samtycke till deltagande i forskningen per e-post före intervjuerna inleddes. Samtycket kunde återkallas och intervjun avbrytas när som helst. Endast namn och e-postadress har samlats in av intervjudeltagarna och inga andra identifierande kännetecken. Detta har varit nödvändigt för att kunna ta kontakt med deltagarna, för att kunna skicka information om forskningen till dem och för att kunna komma överens om intervjutillfällena. Intervjuerna spelades in med universitetets ljudinspelare.

Intervjuerna utfördes online via Jyväskylä universitets Zoom. Fördelar med att utföra intervjuerna på distans var att det var lättare att återkomma med kompletterande frågor och att utföra flera intervjuer, resor undveks och man sparade tid och pengar. En del personer kanske känner sig bekvämare med att göra intervjuer på distans. Med tanke på det rådande pandemiläget har det också varit tryggare att utföra intervjuerna online. Deltagarna fick välja om de hade på sina kameror under intervjuerna via Zoom.

I den första intervjun fick kvinnorna fritt framföra sin berättelse angående forskningens ämne och jag hade förberett mig med några öppna frågor som jag kunde ställa ifall deltagarna inte naturligt skulle börja berätta om något eller kom av sig i dialogen. I den andra intervjun gick vi djupare in på olika teman utifrån första intervjun och kompletterande frågor ställdes. Frågorna i den andra intervjun influerades av den tidigare forskningen och det teoretiska ramverket som beskrivs i avhandlingen. Intervjuernas längd var mellan 41 minuter till 1 timme och 16 minuter långa. I det elektroniska frågeformuläret (se bilaga 2) hade jag öppna frågor där man fick framföra sin

berättelse och sina erfarenheter, tankar och känslor om forskningens ämne. Jag hade även formulerat några hjälpfrågor som man kunde ta stöd av. Frågorna i enkäten har formulerats utgående från det teoretiska ramverket och tidigare forskning. I den uppföljande intervjun som gjordes med deltagaren som först svarade på enkäten, ställde jag tillägsfrågor utifrån de svar som getts i enkäten. Intervjuerna har främst handlat om situationen efter separation – om informanternas erfarenheter av ekonomisk förföljelse och av att söka hjälp, men även om hur det var i parförhållandet och om det förekom våld före separationen, för att få en helhetsbild av deras livssituation och hur våldet fick sin början, och hur det utvecklats eller förändrats efter separationen.

Trots att forskningens ämne är känsligt, upplevde jag att kvinnorna berättade öppet om sina erfarenheter. Berättandet skedde ganska naturligt och jag hade mer den lyssnande rollen och ställde ibland frågor. Jag försökte ge rum för kvinnorna att föra fram sina erfarenheter, tankar och känslor om ämnet. I den första intervjun lät jag kvinnorna berätta mer öppet om sin berättelse, medan jag ställde lite fler frågor i den andra. Det är inte lätt att höra om traumatiska händelser andra varit med om, men jag tycker att jag som forskare lyckades hålla mig lugn, lyssnade, bekräftade och frågade informanterna om jag förstått rätt. Jag upplevde inte att intervjuerna påverkades så mycket av att de utfördes online. Jag tror det är väldigt individuellt om man upplever det vara lättare att tala online eller att träffas i verkliga livet och tala.

Intervjuerna transkriberades och sparades i skilda Word-dokument för varje informant på Jyväskylä universitets U-server, som är lösenordskyddat och endast jag har haft tillgång till materialet. VPN-anslutning användes varje gång material hantearades och sparades i U-servern. I samband med intervjuernas transkribering togs identifierande uppgifter på personerna bort, för att anonymisera materialet. Inspelningarna har raderats efter att de transkriberats. Eventuella uppgifter som informanterna själva valt att uppge som varit identifierande har anonymiserats i materialet eller så har jag använt pseudonymer. Materialet som framkommit via Webropol-enkäten kopierades till ett Word-dokument på universitetets U-server, och samtidigt togs identifierande kännetecken bort. Materialet på Webropol raderades efter det. Allt material (både enkätsvar och intervjuerna i textform) har säkerhetskopierats på servern. Forskningsmaterialet bestod totalt av 59 sidor (teckenstorlek 12, radavstånd 1,15), med svaret som inkommit via det elektroniska frågeformuläret inkluderat.

Allt material har raderats från servern efter att avhandlingen blev klar. Det är endast jag som haft tillgång till materialet, och materialet har inte sparats för återanvändning eftersom forskningens ämne är sensitivt och intervjudeltagarna behöver respekteras. Alla deltagares personliga uppgifter har förblivit anonyma i forskningen och i rapporteringen av analysen kan informanterna inte kännas igen. Citat från materialet används för att lyfta fram kvinnornas röster och för att stärka vissa händelser och erfarenheter, utan att namn framkommer.

4.5 Analyismetod

Kvalitativ analys kan göras på tre olika sätt: materialbaserat, teoribundet och teoribaserat. I materialbaserad analys utgår analysen från forskningsmaterialet, analysenheter väljs utgående från materialet och man försöker skapa en teoretisk helhet av materialet. I teoribaserad analys styrs analysen av en teori eller modell, och analyseringen baserar sig således på tidigare kunskap om ämnet. Det handlar ofta om att testa tidigare kunskap i en ny kontext. Teoribunden analys innebär att teoretiska förbindelser används i analysen, men analysen utgår inte helt från teorin, utan teorin kan fungera som stöd vid analyseringen. Denna form av analys kan anses vara en mellanform av de två andra analyseringssätten. Vid teoribunden analys väljs analysenheter utifrån materialet och tidigare kunskap vägleder analyseringen. Vid analysens slutskede tar man hjälp av forskningens teoretiska ramverk. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97.) Vid analyseringen av forskningsmaterialet i den här studien utgår jag från det teoribundna analyseringssättet. På det här sättet utgår jag från informanternas berättelser och deras erfarenheter lyfts fram, med vägledning av tidigare forskning, som jag sedan analyserar i relation till de teoretiska ramarna som tidigare beskrivits i avhandlingen.

4.5.1 Narrativ analys

Det finns ett flertal typer av narrativa analysmetoder och antalet växer. Riessman (2008, 13; 18) uppmanar till att anpassa och kombinera olika metoder och att undvika att tillämpa analysmetoderna disciplinärt, och framför att läsaren också tänker mellan raderna på en text i en god narrativ analys. Hänninen (2018, 167–174) förklarar att analysmetoder ofta delas in enligt vilka frågor man genom analysen försöker besvara – är man i studien mer intresserad av innehållet i berättelsen, "what", eller på sättet som berättandet sker på, "how". Analyser kan göras genom att granska berättandets eller berättelsens yttre drag, d.v.s. hur man berättar, eller berättelsens inre betydelser (vad berättas). Analys av berättelsens yttre drag kan göras genom att granska en berättelses struktur, språkliga drag i en berättelse, genom att se på berättandets kontext, genom intriganalys eller genom att söka en intrigs bärande strukturer. En berättelses inre betydelse kan analyseras genom livsberättelseanalys, genom att lyfta fram teman eller begrepp ur materialet, eller genom att specificera dem i förhållande till berättelsen. (Hänninen 2018, 167–174.)

I den här studien är jag intresserad av innehållet eller den inre betydelsen i berättelserna samt av händelsestrukturen. Vid genomgången av de enskilda

informanternas berättelser har jag lagt uppmärksamhet på centrala teman i berättelserna och berättelsens kärna. Fokus läggs på informanternas berättelser om olika händelser, erfarenheter och deras tankar. Enligt Riessman (2008, 54) kan materialet tolkas utifrån teman som forskaren utvecklat, och teman kan vara influerade av teorier, studiens syfte, av materialet i sig självt eller av andra faktorer. Analyseringen görs i studien utifrån centrala teman och kärnan i berättelserna. Jag ser ändå varje informants berättelse som en helhet och de centrala teman som framkommer tolkas i förhållande till hela berättelsen. Teman som lyfts fram är influerade av det teoretiska ramverket, men även delvist av materialet.

Amia Lieblich, Rivka Tuval-Mashiach och Tamar Zilber (1998) har utvecklat en modell för narrativ analys med fyra olika perspektiv att läsa berättelser på: holistisk-innehålls perspektiv (holistic-content), holistisk-form perspektiv (holistic-form), kategorisk-innehålls perspektiv (categorical-content) och kategorisk-form perspektiv (categorical-form). Holistiskt perspektiv innebär att berättelsen som helhet analyseras, och med kategoriskt perspektiv menas att delar från en hel text analyseras. Att lägga fokus på innehållet i en text innebär att fokus läggs på vad som hände, varför hände det, vem deltog i händelserna o.s.v. Fokus på berättelsens form innebär att man är intresserad av intrigens struktur, olika händelsers ordning, valet av metaforer, genre, är berättelsen sammanhängande o.s.v. I forskningen valde jag att använda ett holistisk-innehålls perspektiv vid analysen av materialet, vilket innebär att fokus lades på innehållet i informanternas berättelser och att ett holistiskt perspektiv behölls i berättelserna. Det är möjligt att använda separata delar av en berättelse, såsom öppnande eller avslutande delar av berättelsen, och forskaren analyserar betydelsen av delen i relation till helheten av berättelsen. (Lieblich m.fl. 1998, 13-14.)

Olika typer av texter kan ses som en hel berättelse som har en struktur, och det är även möjligt att granska i vilken utsträckning texthelhetens handling framskrider kronologiskt i tid. Vid analysering av material kan man ta handlingen i beaktande på flera olika sätt och även av olika orsaker, beroende på vad forskaren är intresserad av. I en berättelse är både det som berättas (innehållet) samt dess funktion för berättelsens struktur, handling och framskridande viktigt. Det kan också vara av betydelse att lyfta fram sådant som det inte talas om. Ifall forskningsmaterialet består av många och långa texter, kan analyseringen underlättas genom att söka strukturer i texter. Det blir lättare att jämföra texthelheterna med varandra och hitta eventuella gemensamma och skiljande drag på texterna, då man gör sammanfattningar på händelser genom skapandet av strukturer. (Alasuutari 2011, 98-104.)

Alasuutari (2011) har utvecklat ett analyschema för analys av handlingens struktur i en berättelse. Analyschemat, som är en fyrdelad modell, består av händelsens ändamål (toiminnan päämäärät), händelsens medel (toiminnan keinot), hinder eller motståndare (toiminnan esteet tai vastustajat) samt motståndets medel eller form

(vastuksen keinot tai muodot), som hindrar att ändamålen uppnås. Händelsetypologi fungerar i sig själv inte som forskningsresultat, utan det ger i det inledande skedet bättre förutsättningar att utifrån berättelsen göra slutsatser om annat och inte bara om textens verklighet. Händelsestruktur fungerar som nyckel vid tolkningar av berättelsens betydelsestruktur. (Alasuutari 2011, 102–108.) Enligt Heikkinen (2018, 146) framför en berättelses händelsestruktur vad som verkligen har hänt. I studien använder jag Alasuutaris (2011, 108) analyschema för att analysera händelsestrukturen i berättelserna.

TABELL 1 Schema för handlingens strukturanalys.
Egen översättning utifrån Alasuutaris (2011, 108) schema.

Händelsens ändamål	Händelsens medel
Händelsens hinder eller motståndare	Motståndets medel eller form

Modellberättelse är en form av berättelse som kan skapas utifrån forskningsmaterialet. Modellberättelser kan variera och exempelvis handla om konkreta berättelser där "det gick på samma sätt för en bekant", men det kan även handla om abstrakta narrativa moraliteter, såsom "synden straffar sig själv" och "den som skrattar bäst skrattar sist". Modellberättelser skapas utifrån samlad information om verkliga händelseförlopp, som sammanfattas och tolkas. Livsförändringar kan granskas genom berättelser. Att gestalta förändringar genom en berättelse ger också händelseförloppen en intrig. Modellberättelser ger en möjlighet att förstå och förutse hur "det oftast går i liknande situationer". (Hänninen 1991, 94–95.) Vid skapandet av en ny berättelse enligt en särskild intrig eller ett tema, bör den framträdande intrigen anpassas ifall de huvudsakliga händelserna som beskrivs i materialet står i konflikt med intrigen. Det är intrigen som styr vilka händelser och föremål som forskaren väljer från forskningsmaterialet som ska inkluderas i berättelsen. Material som inte är relevant för det slutgiltiga forskningsresultatet, den nya berättelsen, behöver inte användas. (Polkinghorne 1995, 16.) I forskningen har jag valt att skapa modellberättelser utgående från informanternas berättelser, för att illustrera deras erfarenheter, tankar och tolkningar. Berättelsernas kärna eller centrala teman skildras i modellberättelserna. En modellberättelse för varje centralt tema som lyfts fram ur forskningsmaterialet har skapats, och en modellberättelse består av element från alla tre informanternas berättelser.

4.5.2 Analysens genomförande

De första tolkningarna påbörjades redan vid intervjutillfällena, vid transkriberingen av intervjuerna och vid läsningen av svaret som inkommit via Webropol-enkäten. Strax efter intervjuerna skrev jag ner mina första reflektioner och inledde sedan

transkriberingen. Jag valde att transkribera intervjuerna noggrant, eftersom jag varit intresserad av sådant som också kan läsas mellan raderna. Jag har märkt ut pauser (//), meningar som avbryts (...), betoningar (!) och känslor har beskrivits inom parentes, till exempel (upprörd). Då intervjuerna transkriberades skrev jag samtidigt ner egna reflexioner i marginalen.

Amia Lieblich (1998, 62–63) har sammanfattat processen för hur läsning med ett holistiskt-innehålls perspektiv genomförs, och denna process har jag också följt vid genomgången av forskningsmaterialet, det vill säga både de transkriberade intervjuerna och svaret som inkommit från det elektroniska frågeformuläret. Jag började med att läsa igenom materialet upprepade gånger tills ett mönster började framträda. Lieblich uppmanar till att läsa texten empatiskt, med försiktighet och ett öppet sinne, och att man ska lita på sin förmåga att gripa meningen med texten, som att den "talar" till en, tills man hittar ett fokus för texten. Efter att ha läst materialet några gånger, började jag hitta texternas mening som jag valt att dela in i tre centrala teman: *ekonomisk förföljelse som fenomen, riskfaktorer och hjälpens och stödets betydelser*. Dessa tre teman framträdde alltså ur materialet och var gemensamma i alla tre berättelser, och de fungerade som fokus i berättelserna och har följts från början till slut. Jag skrev samtidigt ner egna reflektioner kring berättelserna. Följande steg var att färgkoda de olika temana i materialet och att läsa dem enskilt upprepade gånger. Jag streckade under hela meningar och ord med tre olika färger, ett för varje tema, och skrev sen i marginalen en kort beskrivning eller koder för det jag streckat under. Varje tema följdes genom alla berättelser, och jag skrev en sammanfattning av varje tema. Sammanfattningen har jag sammanställt i en tabell med de korta beskrivningarna eller koderna som jag skrev i marginalen i samband med färgkodningen (se bilaga 3). Lieblich uppmanar till att notera var temat uppkommer första och sista gången, då övergångar sker mellan teman samt temats sammanhang, och att uppmärksamma episoder som står i konflikt med varandra då det handlar om innehåll, stämningen eller informantens värdering. Genom att färgkoda var det lättare att notera var ett tema uppkom i berättelserna och övergångar mellan teman. I resultatdelen beskriver jag närmare de centrala teman som framträdde i berättelserna, där jag också använder citat för att bestyrka temans framkomst och för att lyfta fram informanternas egna ord och egna beskrivelser av upplevelser och känslor.

TABELL 2

Exempel på koder för teman.

Ekonomisk förföljelse som fenomen	Riskfaktorer	Hjälpens och stödets betydelser
<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomisk utpressning (hot) - Vägrar betala underhållsbi-drag - Betalar för lite underhållsbi-drag - Ekonomiskt utnyttjande (kräver pengar) - Manipulation genom barnen - Pengar som medel för manipulation - Pågått lång tid - Vägrar fördela egendom - Följd: ekonomisk stress - Ekonomiska våldet eskalerat efter separation 	<ul style="list-style-type: none"> - Våld i äktenskapet - Narcissistiska drag hos våldsförövaren - Våldsförövaren är manipulativ - Svagt socialt kapital hos våldsförövaren - Maktordning i familjen - Yrkesutbildade personers bristande kunskaper om ekonomisk förföljelse och dess riskfaktorer - Yrkesutbildade personer tar inte ställning till våld - Hjälpssystemet är inte tillgängligt - Våldsoffret blir utelämnad ensam utan hjälp 	<ul style="list-style-type: none"> - Terapi - Förståelse av verkligheten - Förstår hur manipulationen tar sig i uttryck - Yrkeskunskap - Stöd från vänner - Stöd från familj - Stöd från arbetskollegor - Så lite som möjligt att göra med våldsförövaren - Önskat få: empati, ställningstagande till våld, bekräftelse på att det som hänt är fel, förståelse, råd, konkret stöd och hjälp, att inte lämnas ensam

Informanternas berättelser var fortfarande inte helt sammanhängande och jag hade sammanlagt 59 sidor forskningsmaterial framför mig. Jag skrev sammanfattningar om de enskilda informanternas situation och erfarenheter för att få mer sammanhängande berättelser med fokus på de tre centrala temana. I detta skede tog jag stöd av Alasuutaris (2011, 108) schema för analys av händelsestrukturen. Med hjälp av analys av händelsestrukturen kunde jag få fram "röda tråden" i berättelserna, vilket fördjupade förståelsen och det var lättare att jämföra berättelserna med varandra. Ett gemensamt tema som framträdde i alla tre berättelser, som jag tolkade som berättelsernas kärna, var bristerna i hjälpssystemet. Alla tre informanter framförde sina upplevelser av brister i hjälpssystemet, yrkesutbildade personers bristande kunskaper om våldsfenomenet och förståelse för våldsdynamiken och ville med sina berättelser framföra utvecklingsbehov i hjälpstrukturer och i bemötandet av våldsutsatta personer. Våldsfenomenets drag framkommer i temat *ekonomisk förföljelse som fenomen*, medan brister i hjälpssystemet framkommer i temat *riskfaktorer* och utvecklingsbehov i temat *hjälpens och stödets betydelser*.

Följande steg var att skapa modellberättelser. De tre olika temana fungerade som utgångspunkt för modellberättelserna. En modellberättelse kan bestå av delar från

flera informanternas berättelser, och representerar således inte en enskild informants berättelse, vilket stärker anonymiteten ytterligare. Vid skapandet av modellberättelserna har jag tillämpat Alasuutari (2011, 108) analyschema av händelsestrukturen. Modellberättelserna som beskrivs fungerar mer som teoretiska argument och framför individuella upplevelser hos informanterna, och representerar inte någon slags statistik. De kan ses som sammanfattningar på resultatet i forskningen.

4.6 Trovärdighet

Begreppen validitet och reliabilitet är viktiga begrepp inom forskning. Validitet innebär mätarens kapacitet att mäta det som är tänkt att mätas, medan reliabilitet eller trovärdighet innebär att mätningen är trovärdig och att en upprepning av mätningen av samma material och med olika mätare skulle ge samma resultat. Detta tankesätt om validitet och reliabilitet har sin grund i en realistisk världsbild, där forskaren (subjektet) framställer ett påstående om en verklighet (objekt). Inom narrativ forskning fungerar ändå inte detta tankesätt, då narrativ forskning har sin grund i ett tolkande och konstruktivistiskt tillvägagångssätt. Inom narrativ forskning sker tolkning genom diskussion, och forskarens förståelse för forskningsobjektet skapas i samverkan med forskningsobjektet. Forskaren är en del av forskningsobjektet. Detta innebär att begreppen validitet och reliabilitet inte är relevanta för narrativ forskning. (Heikkinen 2018, 156–157.)

Trovärdighetsbegrepp för narrativ forskning blir problematiskt eftersom forskningssättet baserar sig på en annorlunda syn på kunskap (epistemologi) och verklighet (ontologi) jämfört med ett realistiskt paradig. Jag kommer därför att använda Steinar Kvaales begrepp validering (validation) i stället för validitet (validity). Validering innebär en tolkningsprocess genom vilken världsuppfattningen utvecklas efter hand. Validitet handlar om en sanning som är bestående. Det narrativa forskningssättet och tankesättet kännetecknas av ett tolkande och hermeneutiskt verklighetsbegrepp, som också ovannämnda principer grundar sig på. (Heikkinen 2018, 157.)

I forskningen använder jag Heikkinens (2018, 158) fem principer för validering: principen om historisk kontinuitet (forskaren försöker framföra berättelsens tidsmässiga och platsbundna förbindelse), principen om reflexivitet (forskaren granskar sin egen förståelse i förhållande till forskningsobjektet), principen om dialektik (tolkningen är dialogisk och dialektisk i samverkan med forskningsobjektet och den övriga världen), principen om funktionalitet (tanken om att forskningen skapar något användbart och ger nytta) samt principen om uppvaknande (forskningen ger i bästa fall läsaren ett uppvaknande och ett nytt sätt att se på världen).

Jag har försökt agera enligt principerna främst genom att försöka beskriva analysprocessens skeden och mina reflektioner och tolkningar så noggrant som möjligt. Kvinnornas berättelser är bundna till en specifik plats och tid. Händelserna som kvinnorna varit med om under den tid de blivit utsatta för våld före separation och efter våldet i form av ekonomisk förföljelse efter separation, återspeglas i berättelserna, som skapats för just denna forskning. Kvinnorna har reflekterat över det de blivit utsatta för. För att agera enligt principen om reflexivitet, har jag granskat min egen förståelse av berättelserna genom att fråga kvinnorna om jag förstått rätt och frågat hur de tolkat vissa situationer. Tolkningen är således också dialogisk, då jag i dialog med kvinnorna ställt uppföljande frågor enligt särskilda teman och reflektioner efter första intervjun. Principen om funktionalitet anser jag också uppfyllas i forskningen, då forskningen lyfter fram erfarenhetskunskap om fenomenet ekonomisk förföljelse efter separation och av att söka hjälp, vilket ger mer kunskap till yrkesutbildade personer. Principen om uppvaknande försöker jag i forskningen uppnå, genom att noggrant lyfta fram kvinnornas röster och perspektiv i forskningen och genom mina tolkningar av forskningsresultatet, och förhoppningsvis ger forskningen läsare ett uppvaknande och mer kunskap om ekonomisk förföljelse efter separation.

4.7 Forskningsetiska frågor

Vetenskapsrådet (2017) beskriver allmänna regler för att hålla en god forskningsetik i studier. Forskaren bör framföra sanning om den egna studien, granska och föra redovisning över utgångslägena för forskningen, föra en öppen redovisning över metodanvändningen och resultatbeskrivningen och ett särskilt ansvar bör tas över de som deltar i forskningen. Deltagarna i en forskning bör skyddas från att skadas eller kränkas. Det ställs etiska krav på forskaren samt ändamålet och genomförandet av forskningen. (Vetenskapsrådet 2017, 8; 12.) Deltagandet i den här studien har varit helt frivilligt, och deltagarna har fått tillräckligt med information om studien och datahanteringen före de gett samtycke och intervjuerna påbörjades. Samtycket har när som helst kunnat återkallas och deltagandet i forskningen avslutas utan att ange orsak.

Då det gäller narrativ forskning respekteras människan och möjlighet till att uttrycka sig själv och sin berättelse ges. Det kan kännas givande och terapeutiskt att få berätta om sin egen berättelse. Det som kan skapa etiska problem inom narrativ forskning, är bland annat i samband med intervjuerna. Deltagarna får information om hurudana intervjuer som väntar dem. De kan trots det bli överraskade över hur berättandet av deras egna berättelser får dem att öppna sig om sådant de inte tidigare öppnat sig om för andra. Forskare inom narrativ metod har ofta tankesättet att livsberättelsen är central hos människan. Det anses vara värdefullt och även sårbart. Att göra

tolkningar av berättelser kan kännas sårande, och då uppfylls inte kravet helt på att inte skada deltagare. Det kan också vara problematiskt att säkerställa anonymiteten i forskningens rapportering. En persons berättelses karaktär kan vara igenkännbar, trots att namn och andra detaljer är borttagna. (Hänninen 2018, 175–176.)

Forskningsämnet i min studie är sensitivt, det kan vara traumatiskt och orsaka ångest. Detta har tagits upp i dataskyddsanmälan, som informanterna läst igenom innan de gett samtycke till att delta i muntliga intervjuer. I dataskyddsanmälan nämns att man själv bedömer om man vill och klarar av att delta i intervju, utan att det orsakar ångest eller annan skada, och att intervjuerna avbryts genast, ifall jag märker att informanterna får kraftiga symptom, och att informanterna då får handledning i att söka hjälp. Detta gick jag också muntligt igenom med informanterna före första intervjun inleddes. En ansökan om etikprövning hos etikprövningsnämnden bedömdes inte vara nödvändigt för denna studie, eftersom intervjuerna riktat sig till vuxna personer som kunde ta egna beslut om de ville delta i forskningen eller inte, och de bestämde själva vad de berättade. I samband med den andra intervjun kom jag överens med informanterna om en tidpunkt efter intervjun, ca 2 veckor senare, då jag kontaktade dem för att höra hur de mår och om de fick dåliga känslor efter intervjun. Deltagarna har också haft möjlighet att ta kontakt med mig, om det är något de velat fråga eller diskutera om intervjuerna.

Informanterna har fått möjlighet att välja mellan muntliga intervjuer eller att svara på ett elektroniskt frågeformulär, eller också kombinerat dessa sätt att förmedla sina berättelser. Genom det elektroniska frågeformuläret undveks att informanterna öppnade sig om sådant de inte ville öppna sig om, då de kunde läsa igenom och korrigera sina svar innan de skickades. Genom hela forskningsprocessen har skyddandet av informanternas anonymitet prioriterats, för att inte orsaka skada åt informanterna, som fortfarande blir utsatta för ekonomisk förföljelse. Forskningens metodologiska utgångspunkter har planerats så att anonymiteten ska behållas genom hela processen och materialet har hanterats omsorgsfullt och enligt plan. Rapporteringen av resultatet framställs i nästa kapitel, som framförs i sådan form att personernas berättelser inte kan kännas igen.

Det har varit viktigt att reflektera över min egen position som forskare genom hela forskningsprocessen. Det är ett sensitivt ämne jag valt för avhandlingen. Valet har gjorts tillsammans med projektarbetaren inom projektet "Känn det ekonomiska våldet". Även om det är ett svårt ämne, är det viktigt att få mer kunskap om fenomenet och att lyfta fram våldsutsattas röster. Jag har från början valt att göra studien från våldsutsatta kvinnors synvinkel som har erfarenhet av ekonomisk förföljelse efter separation, eftersom jag värdesätter erfarenhetskunskap. Jag har inte sökt efter informanter via min egen arbetsplats, eftersom det etiskt inte skulle vara rätt då det finns risk att egna klienter trots givande av samtycke skulle känna sig "tvingade" till att

delta i forskningen med tanke på min position som socialarbetare. Informanter har sökts via olika forum och har kunnat komma från hela Finland. I intervjuerna har jag mer haft rollen som lyssnare, försökt stöda informanterna att skapa berättelsen och ibland ställt tillägsfrågor. Trots att jag inte försökt styra intervjuerna för mycket tror jag att man som forskare alltid är i någon sorts maktposition i förhållande till intervjudeltagare. Lyssnandet till informanternas berättelser väckte också känslor hos mig och det är inte lätt att lyssna då någon berättar om traumatiska händelser man varit med om. Det kändes ledsamt att höra det kvinnorna varit med om och den bristande hjälpen från hjälpsystemet väckte förvåning. Trots dessa känslor upplever jag att jag varit lugn under intervjuprocessen. Det har varit intressant att skriva resultatet och reflektera över ämnet då jag samtidigt lärt mig mycket.

5 FORSKNINGENS RESULTAT

I det här kapitlet beskrivs forskningens resultat. Kapitlet delas in i tre delar, enligt de tre centrala teman som framkommit i informanternas berättelser – *ekonomisk förföljelse som fenomen*, *riskfaktorer* och *hjälpens och stödets betydelser*. Jag beskriver hur varje tema växt fram, genom att använda de koder och beskrivningar som jag lyft fram i forskningsmaterialet som sedan kategoriserats enligt de tre centrala temana (se bilaga 3). Jag har valt att skriva flera citat av informanterna för att lyfta fram deras egna ord och erfarenheter, som jag sammanväver med mina egna tankar och reflektioner. Hänvisningar i citaten görs med siffrorna 1, 2 och 3, vilket hänvisar till de tre olika intervjudeltagarna. Trots att dessa teman har lyfts fram ur materialet så har också forskningsfrågorna, den tidigare forskningen och det teoretiska ramverket påverkat att jag fann fokus för just dessa teman i forskningsmaterialet. Allt material ryms inte med i en forskning, och jag har valt det som är mest relevant för att besvara forskningsfrågorna. Efter att ha beskrivit hur varje tema framkommit, har jag sedan skrivit en modellberättelse för varje tema som en sammanfattning av temat. Det är nya berättelser som konstruerats, och innehåller element från alla informanternas berättelser.

5.1 Ekonomisk förföljelse som fenomen

5.1.1 Förföljelse som inte tar slut

Kvinnorna som deltog i studien hade många gemensamma upplevelser av vad de blivit utsatta för och sättet som våldsfenomenet ekonomisk förföljelse tog sig i uttryck. Det är mellan 4 och 9 år sedan kvinnorna separerade från sina tidigare män, och det ekonomiska våldet har pågått ständigt och fortsätter än idag. Det ekonomiska våldet eskalerade i samband med separationen i alla tre berättelser. Det sker upprepade gånger år efter år. Männen använder olika medel för att orsaka ekonomisk skada, för

att öka sina egna tillgångar eller använder pengar som medel för maktutövande för att försöka kontrollera kvinnorna. Det ekonomiska våldet tar sig i uttryck till exempel då männen hotar med ekonomisk utpressning om inte kvinnorna går med på mannens villkor, kräver pengar (ekonomiskt utnyttjande), vägrar fördela egendom, går inte med på att fördela egendomen jämnt och tar inte ansvar över barnens kostnader. Två av kvinnorna förklarade att de stod för de flesta kostnader som gällde barnen. En av kvinnorna berättade om en händelse där ex-maken försökt utnyttja en myndighet i syfte att öka sina egna tillgångar.

Sit alkoi niin kuin oikeastaan, sitten kun mä pääsin sit omaan kotiin, niin alkoi se taloudellinen hulluus niin kuin kärjistyä. (3)

...hän on hirveen katkera siitä, että, et kun me olemme oltu avioliitossa ja meillä ei ole avioehto, että puolet kaikesta kuuluu minulle, koska minä en ole ansainnut sitä koska olen ollut kotona ja hän on maksanut enemmän ja hänelle kuuluu enemmän. (2)

Ja sit siellä on semmosta jatkuvaa uhkailua ja kiristystä. Et jos mä en suostu johonkin asiaan mikä hän ehdottaa, sit hän sanoo, että en mä maksa elareita, joita hän maksaa muutenkin ihan liian vähän, koska hän ei ole omasta mielestä elatusvelvollinen, vaikka juristi sanoo ettei sille voi mitään, et näin se vain nyt on et sulla on kolme lasta. (2)

Gemensamt i alla tre berättelser var att det var problem med underhållsbidraget. Anningen blev männen upprörda varje gång underhållsavtal skulle uppgöras, eller så vägrade de göra upp avtal, vägrade betala underhållsbidrag eller betalade för lite underhållsbidrag. Det tar hårt på krafterna hos kvinnorna varje gång ett nytt avtal ska göras, och det påverkar den psykiska hälsan. Två av kvinnorna berättade att de är rädda inför varje möte då nytt underhållsavtal ska uppgöras.

Elatusneuvotteluissa ex ei suostunut maksamaan elatusapua tililleni. Hän lähti käymään huutokauppaa nuoren elatuksen tarpeesta. (1)

...joka kerta kun pitäis jotain sopia rahasta, niin sit on aivan hirvee show. (3)

Mut edelleen mulla on semmonen niin kuin paine siitä, että kun seuraava sopimus loppuu, tuon elatusmaksujen osalta, niin, niin mulla on semmonen olo, että pienempi vaivaa se, et mä en saa niitä elatusmaksuja ollenkaan kuin et mä rupeen riitelee hänen kanssa uudestaan. Et mä en niin kuin kerta kaikkea jaksaa enää 9 vuoden jälkeen, ja sit mä mieluumin oon ilman sitä rahaa. (3)

I berättelserna framkom också hur barnen påverkas av den ekonomiska förföljelsen. Ekonomisk stress var en följd av den ekonomiska förföljelsen, vilket också förstås påverkar barnen. Den ena kvinnan berättade om stora skillnader i levnadsstandarden mellan sina barn, då ena barnet bor hos sin pappa och andra barnet hos henne. Kvinnorna berättade att de ibland gav efter för ex-mannens ekonomiska påtryckningar om det var för barnens bästa. Alla tre kvinnornas tidigare män är manipulativa och använder ofta pengar som medel för manipulationen, och det sker ofta via barnen. Manipulationen genomsyrade allt och har ständigt varit närvarande. Det kom sig också i

uttryck bland annat i form av svartmålande, underkuvande och skuldbeläggande av kvinnorna, även inför barnen. En kvinna berättade om hur hennes ex-man använt barnet som medel för att strama åt hennes ekonomi, då han lovat ena barnet att få börja rida utan att först diskutera med mamman. Han ansåg sig själv inte vara underhållsskyldig längre då han skulle börja betala för ridningen, vilket i själva verket ex-mannens mamma betalade.

Siitä on nyt kaks vuotta, kun tyttö mulle alkoi puhumaan, että "äiti kun isillä on enemmän rahaa, niin oisko parempi että mä asuisikin iskällä" (1)

...jokaisen elatusneuvottelun jälkeen niin hän on oman näkökulmansa raportoinut molemmille tyttärille ja siinä jos mä oon oikein ymmärtänyt niin on sama mustamaalaamisensa, että kun äiti ei suostu, kun äiti ei anna, kun äiti ei halua. (1)

...sit kun hän ei saanut tuota, hän ei saanut se lastenvalvojalla tahtomaan sen läpi // niin tuota sit hän lupasi lapsille keskustelematta mun kanssa, että lapsi saa aloittaa ratsastuksen, ja yksi ratsastuskausi maksaa 800 € eli vuodessa 1600 € ja sit hän ilmoitti mulle, et hän ei enää maksaa elatusmaksuja, koska hän maksaa nää ratsastusmaksut, mitä siis hänen äitinsä maksaa, et hän ei itse niitä maksaa, niin sit mä sanoin ettei tää käy, ettet sä voi keskustelematta mun kanssa luvata lapselle tollaista. (3)

I berättelserna framkom också hur manipulationen, där pengar ofta används som medel, är väldigt osynligt och kan vara svårt att föra fram och bevisa.

Miten voin osuttaa siellä oikeudessa, että tässä on väkivaltaa. (2)

Flera följder till ekonomiska förföljelsen framkom i berättelserna. Alla tre upplevde ekonomisk stress och den ekonomiska situationen var svår. Att leva på fattigdomsgränsen, att vara tvungen att handla mat och bensin på kredit och att bli utsatta för stora ekonomiska förluster var också följder av våldet. En av kvinnorna berättade om sin ständiga rädsla för hur ex-mannen kommer att hota henne med ekonomisk utpressning. Den ekonomiska förföljelsen har påverkat kvinnornas mående mycket och följder som framkom var posttraumatisk stress, traumaupplevelser, känslan av skam samt att den egna orken och psykiska hälsan påverkats negativt. Den ena kvinnan överväger att inte göra upp nytt underhållsavtal för att skydda sin psykiska hälsa, vars följd i så fall skulle vara större ekonomisk stress. Även det närmaste nätverket kunde påverkas av våldet.

...joutuu niin kuin itse elämään köyhyysrajalla, johtuen niin kuin tästä tuota taloudellisesta vainosta. (1)

Onhan niin kuin koko ajan tavallaan semmonen pelko läsnä siitä...että mitä tapahtuu, jos en suostu johonkin asioihin tai vastustan jotain juttu mitä hän esimerkiksi ehdottaa tai jotkut tapaamiset ei sovi, niin mikä on sitten se tavallaan se kiristyskeino, että usein se on taloudellinen koska hän tietää, että hän on taloudellisesti niin kuin vahvemmillä kuin minä. (2)

Mutta rahahan on se viimeinen, jolla hän voi pelata, jolla hän voi hallita ja niin kuin terroristoida ja sit valinta on se, että onko se pois lapsilta se, et heillä olis vähän enemmän vai säästäänkö mä omaa mielenterveyttäni sillä et mä en vaan niinku kerta kaikkea enää lähe siihe ja sit toisaalta et jos mä en lähe siihen elatusmaksusopimiseen enää, niin sit mä otan sen stressin siitä niukkuudesta. Ettei oo sellaista valintaa, josta ei maksais aika paljon niin kuin omassa hyvinvoinnissa. (3)

5.1.2 Det systematiska maktutövandet

Som följande har jag skapat en modellberättelse, som fungerar som en sammanfattning på hur ekonomisk förföljelse efter separation beskrivs i kvinnornas berättelser. Det är en ny berättelse, som innehåller element från alla tre kvinnors berättelser och representerar inte en enskild informants berättelse. Det ger en klarare bild av hur kvinnornas verklighet är. I berättelsen har jag använt flera av de koder och uttryck som framkom i materialet och som beskriver våldsfenomenet. Jag tog hjälp av händelsestrukturanalysens fyrdelade mall som utvecklats av Alasuutari (2011, 108), vilket fungerade som utgångspunkt för berättelsen. Berättelsen skrivs från en våldsutsatts kvinnas synvinkel, och beskriver hennes ändamål, medel, hinder eller motstånd för att uppnå ändamålet samt motståndets medel och följder.

Det systematiska maktutövandet

Efter separationen meddelade han att det nu är min tur att betala. Jag fick knappt några saker från vår gemensamma bostad, trots att jag lagt ut mer pengar på sakerna än vad han har gjort. En bekant hjälpte mig och vi fick hämta begagnade möbler gratis från folk i nejden. Vi fick tre barnsängar och en säng till mig, matbord och stolar samt ett klädskap så vi klarade oss. Han lämnade kvar i vår gemensamma bostad, och sa att han inte kommer att köpa ut min andel av bostaden och att jag måste fortsätta betala på bostadslånet. Tack och lov köpte han slutligen ut mig med hjälp av sin pappa efter att jag hotat att ta upp ärendet i rätten, men jag gick mycket på minus i affären. Min ex-man anser att jag inte förtjänar hälften av vår gemensamma egendom, utan bara ungefär 30 %, eftersom jag varit hemma med barnen i flera år och han har jobbat och betalat mer under de här åren. Egendomen är fortfarande inte helt uppdelad, trots att det gått fem år sedan skilsmässan.

Barnen är hos mig största delen av tiden. Han träffar dem ibland och endast på sina villkor. Barnen har ibland program, såsom kompisars födelsedagskalas, och kan därför inte alltid träffa sin pappa då han vill. Han hotar med att inte betala underhållsbidrag om han inte får träffa barnen den dag han har bestämt. Han hotar egentligen med att inte betala varje gång jag inte går med på något som han har bestämt. Det är en kamp varje gång vi ska göra upp underhållsavtal. Han ställer till med en hel show, då han inte anser sig vara underhållsskyldig. En dag hade han lovat vår son att han ska få börja spela ishockey, utan att diskutera med mig först. Sonen spelar redan innebandy, och jag har inte råd att betala för två fritidsintressen. Exet ansåg sig inte längre vara skyldig att betala underhållsbidrag då han skulle börja betala för ishockeykostnaderna, och krävde dessutom att jag ska betala 50 % av hobbykostnaden.

Min ex-man har väldigt höga inkomster, mycket högre än vad jag har. Det är inte för pengarnas skull som han håller på så här, utan jag tror att det är för att fortsätta sitt maktutövande över mig, som pågick redan under vårt äktenskap. Han har alltid varit väldigt manipulativ. Han använder pengar som medel för att manipulera, och det sker oftast via barnen. Manipulationen har också påverkat barnen. Sonen frågade mig för en tid sen om det skulle vara bättre att bo hos pappa då han har mera pengar. Han har nog märkt att det inte står så bra till med pengar i vår familj. Ex-maken har också svartmålat mig inför barnen.

Så här har det sen fortsatt år efter år, och det fortsätter än idag. Jag är ständigt rädd för vad han hittar på som följande metod för att utpressa mig ekonomiskt. Det tar liksom aldrig slut. Jag försöker överleva och att se till att barnen har det bra, att de har mat och kläder och att de inte ska lida av situationen. För mig är det viktigt att barnen har möjlighet att delta i fritidsintressen, och jag prioriterar barnens kostnader. Ibland ger jag efter då ex-maken kräver pengar, ifall det är för barnens bästa. Jag tänker alltid från barnens synvinkel för att de inte ska ta skada. Varje månad är en ständig kamp med ekonomin och vi hamnar att leva på fattigdomsgränsen. Jag upplever en stor stress över ekonomin. I slutet av förra månaden hamnade jag att köpa mat och bensin på kredit, på grund av en extra utgift. Vänner och familj har varit till stor hjälp. Utan dem skulle jag nog inte ha överlevt eller orkat fortsätta kämpa.

Berättelsen kan ses som en berättelse av en kvinna som förklarar situationen för en socialarbetare eller annan yrkesutbildad person. Situationen kan vara liknande för andra som blir utsatta för ekonomisk förföljelse efter separation. Ändamålet i berättelsen är att kvinnan försöker överleva, ta hand om barnen och se till att barnen har det bra och inte tar skada av situationen. Som medel för att uppnå ändamålet har stödet från familj och vänner varit viktigt, och hon bedömer i en del situationer att det är bättre att ge efter och ge pengar för vissa utgifter då ex-mannen kräver pengar, om det är för barnens bästa. Ex-mannens systematiska sätt att orsaka ekonomisk skada för kvinnan för att fortsätta sitt maktutövande över henne är motståndet i berättelsen. Det framkommer genom ekonomisk utpressning, hans försök att slippa betala underhållsbidrag, han blir upprörd i samband med att underhållsavtal ska göras upp och han undviker att dela upp den gemensamma egendomen. Han använder pengar som medel för maktutövandet. Följderna är att kvinnan hamnar att leva på fattigdomsgränsen, upplever ekonomisk stress och hon kan hamna att handla på kredit om hon har en extra utgift. En annan följd är att hon är ständigt rädd för vad han kommer att använda för metod nästa gång för ekonomisk utpressning. Barnen påverkas också av pappans manipulation och den ekonomiska förföljelsen och de märker att den ekonomiska situationen inte är så bra hemma.

5.2 Riskfaktorer

5.2.1 Ex-makens beteende och brister i hjälpsystemet

Alla tre kvinnor hade blivit utsatta för våld i förhållandet eller äktenskapet av sin dåvarande man. Det förekom bland annat psykiskt våld, sexuellt våld och ekonomiskt våld. Gemensamt i alla tre berättelser var att manipulation förekom i förhållandet och fortsatte efter separationen, och att det ekonomiska våldet eskalerade efter separationen. Kvinnorna förstod inte helt vad de blivit utsatta för då de var i förhållandet eller äktenskapet, utan först efter separationen började de förstå vad de blivit utsatta

för. Våld i förhållandet eller äktenskapet kan ses som en riskfaktor för ekonomiskt våld eller ekonomisk förföljelse efter separation.

...avioliiton yhdessäolon aikana en tajunnut, että muhun kohdistuu väkivaltaa. Ei fyysistä, mutta sitten kaikkia muita väkivallan muotoja - hengistä, taloudellista, seksuaalista, kiris-tämistä ja uhkailua ja manipulointia. (2)

I kvinnornas berättelser framkom lite olika individuella egenskaper hos ex-mannen, som kan ses som riskfaktorer för ekonomisk förföljelse. Riskfaktorer som framkom var sociala begränsningar hos mannen, ex-mannen var kontrollerande, oflexibel eller väldigt bestämd och allt skulle göras enligt ex-mannens åsikt och två av ex-männen hade narcissistiska drag eller en personlighetsstörning. Som tidigare nämnt så var alla män manipulativa. En av männen hade beroenden, och mycket pengar kunde gå till exempelvis alkohol och köp av sexuella tjänster.

...hän saattoi olla niin kuin ryyppäämässä siis päivän putkeen ja sit aina katosi joku lom-pakko tai kännykkä tai hän oli, meillä oli niin kuin tosi vähän rahaa, tosi tiukilla mentiin, niin sit hänellä on kuitenkin varaa käydä juomassa ja tuota tulla just taksilla kotiin. (3)

En annan faktor som kan ses som risk för ekonomisk förföljelse enligt kvinnornas berättelser, var ex-makens oförmåga att lösa konflikter och att han löste konflikter genom att alltid lägga skulden på kvinnan. Kvinnorna berättade också att det förekom maktordning i familjen då mannen tog beslut om det mesta och om ekonomin eller använde pengar till egna behov utan att beakta familjens behov.

...hän päätti ne taloudelliset asiat ja piti niin kuin mua ihan täysin pihdeissä siinä...sekin oli manipuloinnin tulos... (2)

En av männen hade växt upp i ett område som karaktäriseras av olika problem. Män-nens sociala kapital var i nuläget ganska svagt eller kunde variera. En del hade haft starkare socialt kapital tidigare. Den ena kvinnans ex-man hade en umgängeskrets där det förekom missbruk. I en berättelse framkom att både ex-maken och hans pappa i samband med separationer hade lagt skulden på sin ex-fru, vilket informanten tol-kade som att skuldbeläggning av ex-kvinnan gått i arv. Så här beskriver informanten om hur hennes dåvarande make talade om sin ex-fru samt hur hans pappa talade om sin tidigare fru:

...(hän) oli hyvin katkera sitten kaikesta siitä mitä niin kuin myöskin hänen vanhempansa vahvistivat sitä, että tuota kun Susanna (pseudonym) vei rahat ja mitä Susanna teki, ja tuota nyt sit niin kuin oman eron jälkeen on enemmän herännyt kysymyksiä siitä, että mikä oli, mikä oli niin kuin tän ex-miehen omaa maaosuus koko kuviossa... (1)

...hänen isänsä kun 60-luvun alussa eronnut, ja siitä puhuttiin sillä tavalla et kun se nainen vei kaikki rahat. (1)

Det som väckte allra mest känslor hos intervjupersonerna var bristerna i hjälpsystemet, som jag tolkar som kärnan i alla berättelser. Informanterna ville särskilt framföra bristerna de upplevt i hjälpsystemet eller utvecklingsbehov. Särskilt två av kvinnorna blev upprörda i samband med att de berättade om sina upplevelser av hjälpsystemet. Det som framkom i berättelserna, är att hjälpsystemet inte är tillgängligt och att det är svårt att hitta och få hjälp. En av kvinnorna hade bollats vidare i systemet flera gånger och det kunde vara långa väntetider på kommunalt stöd. Ena kvinnan förklarade att då man är i en stor kris, hjälper det inte att få en tid om först tre månader, utan hjälpen och stödet behövs genast.

Apujärjestelmästä niin kuin ensinnäkin se, et se kestää tosi pitkään et sä saat sitä apua, et ne ajat menee hyvin pitkälle. Et jos et saa sellaisissa akuutissa tilanteessa, että sä jätät vaaraksi itselle tai muille, vaan et sä oot niin kuin tommosessa elämäkriisissä, niin se, että saat kolmen kuukauden päähän ajan kunnalliselta puolelta niin se ei niin kuin auta siinä tilanteessa. (2)

...todella vaikeasti saatavilla, vaikeasti löydettävissä. Täytyy tietää, mistä hakee. Vahingossa siihen ei törmää...tässä tilanteessa, kun niin kuin elämä manipuloituna, niin se pitää vahingossa tulla niin kuin se tietoisuus ja apu siihen, niin se osaamista ei ole // tai se on hyvin harvassa. (1)

Apujärjestelmä on suunniteltu terveelle ihmiselle. (3)

Kvinnorna hade varit i kontakt med olika yrkesutbildade personer, såsom familjeterapeut, socialarbetare, barnatillsyningsman, barnpsykolog och sökt juridisk hjälp. I alla tre berättelser framkom det att yrkesutbildade personer hade bristande kunskaper om ekonomiskt våld, ekonomisk förföljelse och dess riskfaktorer. Yrkesutbildade personer som kvinnorna hade träffat förstod inte situationen och hela våldsdynamiken. Det framkom även att professionella tolkat våldet som vårdnadstvister. Det här kunde leda till att hjälpsystemet blev en förlängning av våldet, då ex-maken kunde utöva manipulation i kontakten med myndigheter och det möjliggjordes i hjälpsystemet att våldet kunde fortsätta. Gemensamma upplevelser för alla tre kvinnor var att de yrkesutbildade personerna de varit i kontakt med inte förstod manipulationen, vad det kan leda till och hurudant stöd som behövs i sådana situationer. Det fanns inte förståelse för hur kvinnornas funktionsförmåga försvagats till följd av våldet. En av kvinnorna upplevde att yrkesutbildade personer ofta ser mellan fingrarna då män betar sig dåligt i kontakten med myndigheter. Det framkom också att uppgörande av vårdnads- och underhållsavtal inte fungerar då det är ojämlik ställning mellan föräldrarna.

Niin sitten viranomaisten ja avuntarjojen mantra siitä, että kyllä teidän aikuisten ihmisten pitää pystyä ne keskenään sopimaan tai kyllä tarvitaan aina kaksi...ettei se toimi silloin kun, silloin kun on väkivaltaa, niin silloin siitä palvelujärjestelmästä tulee sen väkivallan niin kuin jatke kun sanotaan, että, et kyllä pitää pystyä, ja aina tarvitaan kaksi. (3)

...taloudellinen väkivalta on niin outo käsite vielä tänä päivänä, että silleen tätä tutkimusta on tosi arvokasta. Et niin kuin, ei kukaan, tai en muista, että mulle olisi suoraan sanotettu taloudellisena väkivaltana... (1)

...et liian vähän on ammattilaisilla tietoa niin kuin, on tietoa kyllä siitä, että mikä, mitä on väkivalta, minkälaisia muotoja se saa ja, ja minkälaisia väkivallan tekijät on. Mut on ihan hirveen vähän tietoa siitä, että mitä henkinen väkivalta ja manipulaatio ja ynnä muut väkivallan muodot kytkeytyy sit siihen pakottavaan kontrolliin, et mitä se tekee ihmiselle. Siis se palvelujärjestelmässä odotetaan väkivaltaa kokevilta ja kokeneelta ihmisiltä sellaista toimintakykyä, mitä heillä ei yksinkertaisesti voi olla, kun heidän aivonsa on niin kuin, se on semmoinen mindfuck, et sit niin kuin oletetaan, et ihmisten pitäis pystyä ite arvioimaan, että mikä on lasten etu tai mihin voi taloudellisesti tai tapaamisten suhteen suostua, jos on niin kuin ihan järkyttävän painostuksen manipulaation ja kontrollin kohteen koko ajan...ei oo must tarpeeksi tietoa, et ihmiset ei ymmärrä, auttajatahot ei ymmärrä, mitä se tekee väkivallan ihmisen ajatteluun. (3)

I särskilt två av berättelserna framkom det upprepade gånger om yrkesutbildade personers bristande eller dåliga bemötande. Hjälpsökande har varit en stor besvikelse för de här kvinnorna. De upplevde att man inte lyssnat på dem och inte tog ställning till våldet de utsattes för. Den ena kvinnan förklarade att det känns fel att yrkesutbildade personer förblir neutrala och inte tar ställning till våld. De uttryckte båda hur yrkesutbildade personer sett dem som kvinnor som klarar sig, och fick kanske därför inte det stöd de hade behövt. Båda kvinnorna tror att orsaken till att yrkesutbildade personer sett dem som kvinnor som klarar sig, är att de var bra på att föra fram saker och formulera sig. En tolkning jag gör av detta, är att det finns fördomar om hur ett våldsoffer ska vara eller bete sig, att ett typiskt våldsoffer kanske ses som svag, underkuvad och ledsen.

Jotenkin se avun hakeminen oikeastaan on aina kilpistynyt siihen, että minä olen niin pärjäävä ja että minä en anna mahdollisuutta sille toiselle, että ei ole niin kuin kuultu sitä, mitä minä olen yrittänyt hakea. (2)

...se mun niin kuin ulosantia, se jotenkin se, et miten mä analysoin ja niin kuin olen tän asian kanssa, niin se on enemmänkin aiheuttanut sitä, et mä olen niin pärjäävä ja vahva. (2)

Då kvinnorna ansågs klara sig, upplevde de att för mycket ansvar lades på dem och orken nästan tagit slut hos dem. Kvinnorna upplevde att de blivit utelämnade att klara sig ensamma utan hjälp och stöd. Ena kvinnan förklarade att man inte har krafter till att ringa olika ställen för att söka hjälp då man är utmattad.

...et sit kun on niin kuin se vastuuntuntoisempi pärjäävämpi osapuoli, niin sit sitä vastuuntunto ja pärjäävyyttä niin kuin tungetaan sinne entistä enemmän. (3)

Kun sulla on hyvin minimaaliset ne voimavarat siinä kohdassa, niin se on niin kuin must jotenkin niin kuin ihmeellistä, et niin paljon sitä vastuuta siinä tilanteessa sysätään sille ihmisille, joka on uppoamassa...eikä tavallaan niin kuin heitetään pelastusrengasta, et hei, nyt mä annan sulle pari aikaa ja tuut tänne ja vedetään sut kuivilla ja sit mietitään mitä tehdään. Et jotenkin sun pitäis niin kuin siellä upotessasi niin kuin ite etsiä jotain pelastusrengasta samalla kun yrität pitää pään veden pinnalla. (2)

...tuntuu niin kuin et vastuukin on semmoinen asia, et vastuuta tungetaan aina sinne, missä sitä otetaan ja et kuinka paljon voi sitä yhdelle ihmiselle tunkee, ja kuinka paljon niin kuin odotetaan, että, et tilanteessa pitäisi vain niin kuin jaksaa. (3)

Flera av ovannämnda brister i hjälphandlingar och -strukturer kan ses som strukturellt våld då de möjliggör att våldet fortsätter, i en del fall kanske blir en del av våldsdynamiken eller att hjälpsystemet och hjälphandlingar blir en förlängning av våldet. Bristerna i hjälpsystemet kan ses som riskfaktorer på samhällsnivå för ekonomisk förföljelse. En av kvinnorna reflekterade också över andra riskfaktorer på samhällsnivå – ojämställdhet mellan könen i samhället samt att media- och filmbranschen ger en förvrängd bild av romantik, kärlek, parförhållanden och våld.

5.2.2 Strukturellt våld - en risk

I följande modellberättelse beskrivs några riskfaktorer till ekonomisk förföljelse, med främst fokus på brister i hjälpsystemet och strukturellt våld. Modellberättelsen har byggts upp på liknande sätt som den tidigare berättelsen, genom att använda flera av de koder och uttryck som framkom i materialet under det här temat samt med hjälp av modellen för händelsestrukturanalysen.

Strukturellt våld - en risk

Det hela började redan då vi var tillsammans. Jag blev utsatt för psykiskt, sexuellt och ekonomiskt våld. Han var väldigt bra på att manipulera och hotade mig ofta på olika sätt. Han kontrollerade hur jag använde mina pengar och gav knappt extra pengar då jag förklarade att jag behöver mer pengar för att kunna handla mat. Jag hade det väldigt svårt ekonomiskt och försökte försörja barnen, skötte alla sysslor i hemmet och tog hand om barnen, medan han bar märkeskläder, gick på restauranger och gjorde veckoslutsresor. Han drack mycket alkohol. Han tog alla beslut om ekonomin i hemmet. Han deltog aldrig i barnens kostnader. Konflikter förekom egentligen aldrig, eftersom han alltid lade skulden på mig. Han hade ett ganska svagt socialt nätverk.

Våldet tog inte slut vid separationen, utan fortsatte och ändrade form. Det ekonomiska våldet eskalerade och manipulationen har fortsatt. Jag har förstått att våld i äktenskapet innebär en risk för att våld kan fortsätta även efter separation. Hans finansiering av sitt alkoholberoende och oförmåga till att hantera konflikter tror jag också bidragit till eftervåldet. Ex-makens föräldrar tar förstås hans parti och lägger all skuld på mig. De stöder honom ekonomiskt än idag, trots att han har hög lön. I samband med separationen delade ex-maken på våra barn som med möbler – han skulle ha ena barnet och jag fick det andra. Han svartmålade mig inför yngre barnet, och fick på det sättet barnet att bo hos sig. Det är problem varje gång vi ska göra upp underhållsavtal. Han kräver att jag deltar 50 % i hobbykostnader för barnet som bor hos honom, men själv deltar han inte i hobbykostnader för barnet som bor hos mig. Det är stora skillnader mellan barnens levnadsstandarder. Han använder pengar för att få igenom manipulationen. Han har starka narcissistiska drag. Jag tror också det är en stark bidragande orsak till att han fortsätter med sitt maktutövande. Ex-makens stöd från föräldrarna bidrar också till att maktutövandet upprätthålls.

Det som gjort mig mest besviken är nog oförståelsen hos professionella. Jag har flera gånger sökt hjälp, vilket jag inte fått. Jag har fått höra av professionella att jag är stark och att jag klarar mig, troligen för att jag ger ett sådant intryck. Jag har ju inte haft något annat alternativ än att försöka överleva och vara stark! Ingen har lyssnat på mig. Det hjälper inte heller att få en tidsbokning efter tre månader, då krisen är här och nu. Ingen har tagit ställning till det som hänt eller tagit mitt parti. I stället har jag fått höra att jag borde förstå ex-mannen som har det svårt och att det nog är därför han betar sig så som han gör. Jag har också fått höra att vi nog själva klarar av att reda ut pengakonflikter. Jag är rädd varje gång vi ska göra avtal. Ex-mannen betar sig alltid väldigt dåligt i samband med

uppgörande av underhållsavtal, men ingen säger åt honom. Det känns som att de ser mellan fingrarna och godkänner att han betar sig på det sättet. Det känns som om han får göra som han vill, bara för att han är man. Vi är i en ojämlig ställning då vi är hos barnatillsyningsmannen. Situationen tolkas som en vårdnadstvist och som pengakonflikter. De har inte förstått manipulationen och hur det påverkat mig. Hela systemet är planerat för friska personer, och inte för våldsutsatta som till följd av våldet har trauman, försämrat psykiskt mående och svårigheter att tänka klart. Våldet tillåts bara fortsätta då yrkespersoner inte förstår situationen. Det känns som att de lägger allt ansvar på mig. Jag har blivit utelämnad att klara mig helt ensam utan hjälp och stöd. Det enda som hjälpt är terapin som gett mig mer styrka, men terapin löser inte problemet med ex-makens terroriserande.

Det är nu 8 år sen vi separerade och jag ser inget slut på ex-makens terroriserande. Det sker liksom systematiskt och pengar används som maktmedel. Professionella förstår inte att det handlar om våld. Jag har börjat prioritera min psykiska hälsa. Det är viktigare än pengarna. Jag har börjat överväga att inte göra nytt underhållsavtal då det nuvarande går ut. Jag orkar helt enkelt inte mer efter 8 år. Min psykiska hälsa har större värde. Jag försöker planera mitt liv så jag inte ska vara ekonomiskt beroende av honom. Jag är tvungen att hitta egna lösningar då jag inte fått hjälp.

I modellberättelsen är kvinnans ändamål att skydda sin psykiska hälsa. Som medel för att skydda den psykiska hälsan har hon sökt hjälp, och via terapin har hon fått stöd för den psykiska hälsan och blivit starkare tack vare den. All annan hjälp har varit bristande eller obefintlig. Hon har blivit dåligt bemött, yrkesutbildade personer har inte förstått våldet och hela våldsdynamiken och tolkat situationen som en vårdnadstvist och som pengakonflikt. De har sett henne som en stark person som klarar sig, vilket lett till att hon blivit utelämnad att klara sig ensam utan hjälp. Hjälpsystemet är inte tillräckligt tillgängligt och tar inte i beaktande kvinnans funktionsförmåga som försvagats till följd av våldet. Bristerna i hjälpsystemet och det strukturella våldet är hinder för att uppnå ändamålet, och ex-makens systematiska ekonomiska våld är också ett motstånd. Han använder pengar som medel för manipulation och maktutövande. Följden av dessa hinder är att kvinnan planerar hela sitt liv så att hon inte ska vara ekonomiskt beroende av ex-maken. Hon överväger att inte förnya underhållsavtalet då det nuvarande går ut, eftersom det är problem varje gång hon och ex-maken ska göra upp avtal och hennes ork börjar ta slut. Kvinnan vill hellre prioritera sin psykiska hälsa än att få underhåll. En annan följd är att barnen i hög grad påverkas av den ekonomiska förföljelsen och det är stora skillnader i levnadsstandarden mellan barnen.

I berättelsen framkommer flera riskfaktorer till ekonomisk förföljelse, såsom våld i förhållandet, individuella faktorer hos ex-maken (manipulativ, narcissistiska drag, alkoholberoende), riskfaktorer på relationsnivå (ex-maken löser konflikter genom att lägga skulden på kvinnan) och i närmiljön (ex-makens stöd från föräldrarna och hans svaga sociala kapital). Riskfaktorer som framkom på samhällsnivå var att hjälpsystemet inte är tillräckligt tillgängligt och inte planerat för personer som blivit utsatta för våld eller beaktar inte att våldsutsattas funktionsförmåga är nedsatt. Yrkesutbildade personer förstod inte våldsdynamiken och tolkade situationen som vårdnadstvist och pengakonflikt. Våldet och ex-makens dåliga beteende berättigades och

kunde fortsätta och hon blev utelämnad ensam utan hjälp. Yrkesutbildade personer såg mellan fingrarna då ex-maken betedde sig dåligt.

5.3 Hjälpens och stödets betydelser

5.3.1 Kunskap och förståelse

Även om det framkom främst brister i hjälpsystemet och särskilt två av kvinnorna var besvikna över att inte ha fått tillräckligt med hjälp och stöd eller blivit dåligt bemötta, hade kvinnorna också en del goda erfarenheter av att få stöd. Två av kvinnorna har gått i terapi efter separationen, som de upplevde var mycket betydelsefull och har hjälpt dem mycket. Med hjälp av terapin var det lättare att förstå verkligheten och på vilket sätt manipulationen tagit sig i uttryck och hur man påverkats av det. En av kvinnorna hade goda erfarenheter av en barnatillsyningsman vid uppgörande av underhållsavtal. Barnatillsyningsmannen tog ställning till ex-makens dåliga beteende och förklarade för ex-maken om hur han inte kan bete sig och förklarade ramarna för avtalet. Kvinnan upplevde att uppgörandet av avtalet gick mycket lättare då.

Silloin eron jälkeen niin mä kävin terapiassa vuoden verran, ja se on auttanut mua tosi paljon ja se auttoi mua näkemään sen tilanteen, et kun hän oli manipuloinut myös minua tietysti. Niin tuota sitten se terapia auttoi näkemään sen todellisuuden, että mikä on oikeesti mun osa ja mikä on niin kuin se, missä mua on manipuloitu. (1)

Sitten on kokemus yhdestä semmosesta lastenvalvojasta, joka oli siis niin kuin tosi jämäkkä ja tuota et vaikkei hän tietysti siihen meiän väliseen sopimuksia ottanut kantaa niin hän otti tosi voimakkaasti kantaa siihen käyttäytymiseen, et hän ohjas lasten isää sellaisella tavalla, että et täällä voi ruveta huutamaan, täällä ei voi ruveta tiukuttelemaan ja tässä on nää reunaehdot ja toi mistä sä nyt pyydät ei oo kohtuullista. (3)

Det som särskilt gjort att kvinnorna och barnen klarat sig, är stöd och hjälp från vänner, familj och kollegor, det vill säga det närmaste sociala nätverket. Det handlade om allt från att ha någon att prata med och någon som lyssnar på en, till helt konkret hjälp såsom hjälp med att packa och hjälpa med flytten i samband med separationen. En av kvinnorna hade fått hjälp av en bekant, och genom den bekantas vänner fick kvinnan begagnade möbler och saker gratis i samband med flytten ifrån mannen. I berättelserna framkom olika faktorer, utöver det sociala nätverket, som hjälpt kvinnorna att klara sig, såsom personliga styrkor, att lära sig att inte gå in i manipulationen, att få nya perspektiv med tiden och att försöka planera sitt liv så att man har så lite som möjligt att göra med ex-maken för att bli ekonomiskt oberoende av honom och för att inte vara beroende av honom ifall han inte tog hand om barnen då han lovat. För den ena kvinnan innebar detta stora ekonomiska förluster, då hon under vintern sparade pengar så hon skulle kunna vara ledig hela sommaren för att kunna ta hand om

barnen, ifall ex-maken plötsligt inte skulle ta hand om barnen den period han lovat ha dem.

...työkavereita ja ystäviä, jotka ovat vähän niin kuin samalta alalta sillä tavalla, että on niitä tosi älykkäitä ihmisiä ympärillä, jotka on pystynyt auttamaan, ja sitten minun perheeni. Eli tämä on minun tukiverkostoni, joka tässä on, niin se on se, joka on sekä lapset että minun tilanteesta tästä pelastanut. (2)

Keskiviikkona mulla oli avaimet kädessä ja sitten mun ystävät tuli ja pakkas mun kaikki kamat. Siis ne tuli sellaisena niin kuin, ne oli varmaan odottanut koska tää hulluus päättyy ja kaksi päivää me olimme pakkaamassa kaikkea ja sitten mulla oli muuttoauto ja sit mun ystävät tuli purkamassa kaikki mun kamat se uudessa kämpässä viikon sisää niin sit kun mä olin tehnyt sen päätöksen, et mä lähden. (3)

...mä oon päättänyt järjestää elämäni sellaisella tavalla, et riippumatta siitä hän tekee tai on tekemättä et se ei vaikuttaa mun elämään, et mä suunnittelen kaikkia asiat niin, et mikään ei oo hänen varassa. (3)

En av kvinnorna berättade att det som hjälpt henne, är att hon är socialarbetare och har tidigare jobbat som barnatillsyningsman. Yrkeskunskapen och kunskap om lagstiftningen har varit betydelsefull då hon själv sökt hjälp och försökt klara sig ur situationen. Med kunskapen har hon kunnat föra fram argument bland annat vid förhandlingar om underhållsavtal. Kvinnan tror att hon inte skulle ha förstått situationen eller varifrån hon ska söka hjälp, om hon inte hade varit socialarbetare, och troligen inte fått någon hjälp alls. Detta tyder på stor brist i hjälpsystemet. I äktenskapet hade hon påverkats starkt av manipulationen, och i sådana situationer är det svårt att tänka klart och det kan vara mycket svårt att själv söka hjälp. Det som också hjälpt henne är då hon fått bearbeta egna erfarenheter via sitt eget arbete då hon mött personer med liknande erfarenheter.

Alla tre kvinnor berättade om stöd de skulle ha behövt och gav utvecklingsbehov i hjälpstrukturen och i bemötandet av våldsoffer. Jag väljer att presentera detta under temat *hjälpens och stödets betydelser*, eftersom det är sådan hjälp och stöd som skulle ha varit betydelsefulla då de sökte hjälp. Det framkom olika önskemål om hjälp och stöd som kvinnorna skulle ha behövt, bland annat empati och förståelse av yrkesutbildade personer, konkret hjälp och stöd, att ens bli erbjuden stöd och att inte utelämnas att klara sig ensam utan hjälp. Det framkom också behov av att få bekräftelse från yrkespersoner på att det som hänt är fel, att få bekräftat tron på sitt eget omdöme och att få behålla rätten till egna känslor. Kvinnorna önskade få råd av professionella och betonade att yrkesutbildade personer bör identifiera och namnge våldsformer, identifiera vad som händer i våldsdynamiken, ta ställning till våld och inte tolka alla situationer som en vårdnadstvist. Kvinnorna framförde att professionella som kommer i kontakt med våldsoffer behöver mer kunskap om fenomenet ekonomisk förföljelse, om hela våldsdynamiken och att lära sig förstå manipulationens medel och på vilket sätt manipulation försvagar en persons funktionsförmåga. En av kvinnorna

förklarade att funktionsförmågan kan vara så begränsad efter att ha blivit utsatt för manipulation, att det är svårt att tänka klart och det kan vara svårt att veta vad som är sant. En av kvinnorna berättade hur ensam hon känt sig då ingen tagit hennes parti eller tagit ställning, och hon har bara fått höra att hon klarar sig och är stark. Den ena kvinnan förklarade att hon förstår att socialarbetare inte kan ta ställning i tvister om barnens vårdnad och träffar med barnen och att det hör till familjerättslig service, men att socialarbetare åtminstone skulle kunna ta ställning till omständigheterna och våldet.

Mut ehkä se, mikä oilisi eniten auttanut, niin ois ollut ehkä se semmonen // et niis kohtii kun on sit niin kuin valohtalut sitä, mitä meillä tapahtuu, et olis ollut joku, joka nimeää sitä, et mitä siellä tapahtuu niin kuin ilmiötasolla, ottamatta kantaa sit vaikka siihen toiseen ihmiseen koska eihän voi ottaa, mut että, et se nimeämistä, et toi olis itse asiassa niin kuin taloudellista väkivaltaa, toi on seksuaalista väkivaltaa, toi on henkistä väkivaltaa, toi on manipulaatiota. Et olisi ollut helpompi niin kuin ravistaa se oma pää selväksi kauheesti aivonkaaosta mitä se manipulaatio aiheuttaa, et jos joku olisi nimennyt mulle, et hei, täläistä siellä tapahtuu. (3)

Kyllä mä ajattelen, et ois ihan hirvee tärkeitä, et työntekijällä olis ymmärrys väkivallan dynamiikasta ja manipulaation keinoista, ja semmosta rohkeutta niin kuin rajata sitä. (3)

...sä oot aika aseton siellä, niin kuin siellä oikeudessa sitten. Et se oli kyllä itelle tosi traumaattinen...mulla oli tosi vahva semmonen olo siellä, että oikeutta täällä ei kyllä niin kuin jaeta, et se, minkä takia mä haluaisin osallistuakin tähän ja minkä takia musta tästä, näistä asioista puhuminen on tosi tärkeätä on se, että haluaisin että erilaisissa...lastenvalvojat, juristit, tuomarit, kaikki jotka ovat näiden perheasioiden kanssa tekemisissä tunnistaisi myös näitä piirteitä ja mä haluaisin tosi paljon niin kuin jotenkin tietää myös sitä, että mitä sun pitäisi todistaa, millä tavalla, mitä asioita pitäisi näkyä et näihin puututaan. (2)

Ovanstående citat av intervjuperson 2 visar hur osynligt fenomen ekonomisk förföljelse och manipulation är och hur svårt det är att konkret bevisa vad man blivit utsatt för. I följande citat berättar intervjuperson 3 om hur viktigt det är erbjuda hjälp även om man verkar vara en person som klarar sig och är stark.

Et sit huolimatta näyttää et joku pärjää tosi hienosti, niin olis ehkä tarvinnut sen, et joku sanoo et hei, tuo tilanne on kohtuuton ja et voisiksä ottaa jotain apu vastaan. Koska ei siinä kun sit on sellaisissa pärjäämismoodissa ja suorittamismoodissa niin ei sitä niin kuin välttämättä osaa edes pyydä tai tajua, koska ei oo vaihtoehtoja. (3)

5.3.2 Kunskap är makt

Följande modellberättelse beskriver hjälpens och stödets betydelser. Den har byggts upp på samma sätt som de två tidigare modellberättelserna. Här beskrivs egna egenskaper som varit till hjälp, stöd och hjälp som fåtts som haft stor betydelse samt hjälp som önskades eller skulle ha behövts för att klara sig ur situationen.

Kunskap är makt

Vi skiljde oss för nio år sen. Det förekom våld i vårt äktenskap i olika former. Han har alltid varit manipulativ, men jag förstod det först efter separationen då jag gick i terapi, som

hjälpte mig att förstå verkligheten och på vilket sätt han manipulerat mig genom åren. Nu vet jag hur hans manipulation fungerar och jag försöker undvika att bli underkuvad. Tack vare terapin har jag blivit starkare, och jag har fått redskap för att inte gå in i manipulationen. Nuförtiden använder han pengar som medel för att försöka fortsätta manipulera och kontrollera mig, och det sker ofta via barnen. Detta har skett upprepade gånger sedan separationen, senast förra veckan hotade han med att inte betala underhåll då jag inte gick med på hans krav. Vårt underhållsavtal har egentligen gått ut men vi har inte fått gjort något nytt avtal ännu då han försöker undvika det. Han har läst på Fpa:s hemsida om en minimigräns för underhållet, och betalar nu enligt minimigränsen, trots att han har höga inkomster och borde betala mycket mer än så. Han bryr sig inte om att hans egna barn också drabbas av den ekonomiska stress vi lever i, som orsakats av honom.

Då jag själv sökte hjälp hade jag önskat mer empati, förståelse, bekräftelse på att det som hänt är fel, råd i situationen, konkret hjälp, att någon sagt till mig att det där är ekonomiskt våld och det där är manipulation - att man tagit ställning till våldet. Då man är manipulerad är det svårt att tänka klart, och jag var väldigt utmattad efter skilsmässan. Hjälpen ska nog nästan komma till en i misstag då man blivit utsatt för manipulation. Yrkesutbildade personer behöver mer kunskap om ekonomisk förföljelse och ekonomiskt våld. De behöver också kunna se hela våldsdynamiken, och vad manipulationen leder till hos en person.

Tack och lov har jag tidigare jobbat som barnatillsyningsman och är utbildad socialarbetare. Yrkeskunskapen har hjälpt mig väldigt mycket. Jag känner till lagen väldigt bra och vet hur jag ska framföra argument. Om jag inte skulle ha den här yrkeskunskapen, skulle jag nog inte ha vetat vart jag skulle vända mig och varifrån jag ska söka hjälp. Ska man behöva vara socialarbetare för att få hjälp?

Trots att jag har helt bra inkomster, är den ekonomiska situationen mycket svår. Pengarna räcker sällan till hela månaden och jag är ibland tvungen att handla på kredit. Jag har inte råd med något extra. Vardagen går ut på att försöka överleva. Jag försöker prioritera barnens kostnader för att de inte ska drabbas så mycket. Jag borde nog ta tag i det där underhållsavtalet, så vi får gjort ett nytt avtal.

Kvinnans ändamål är att försöka undvika att bli underkuvad och att överleva och se till att barnen inte drabbas så mycket av den ekonomiska förföljelsen. Terapin och hennes yrkeskunskaper är medel för att undvika manipulationen och för att klara sig ur situationen. Terapin har gett henne mer styrka och hon har fått kunskaper om hur ex-mannens manipulation fungerar och hur hon ska undvika att gå in i manipulationen. Med hjälp av yrkeskunskaperna vet hon hur systemet fungerar, det har varit lättare att söka hjälp och hon vet hur hon ska framföra argument. Ex-maken fortsätter med alla medel att underkuva henne genom ekonomisk förföljelse, vilket är ett motstånd i berättelsen. Yrkesutbildade personers bristande kunskaper om våldsfenomenet och bristande bemötande är också ett hinder. Följden av ex-mannens ekonomiska förföljelse är att kvinnans och barnens ekonomiska situation är mycket svår. Kvinnan konstaterar att hon inte skulle ha vetat varifrån hon ska söka hjälp om hon inte hade sina yrkeskunskaper. Hon reflekterar över om det krävs att ha dessa yrkeskunskaper för att få hjälp, vilket tyder på stora utvecklingsbehov i hjälpsystemet.

6 SLUTSATS

Den här avhandlingens syfte har varit att beskriva hur våldsfenomenet ekonomisk förföljelse efter separation beskrivs i våldsutsatta kvinnors berättelser samt att lyfta fram hjälpens och stödets betydelser enligt berättelserna. Våldsfenomenet har i avhandlingen setts som en form av könsrelaterat våld mot kvinnor. Tre kvinnor som blivit utsatta och fortfarande blir utsatta för ekonomisk förföljelse efter separation av sin ex-man har intervjuats. Det teoretiska ramverket har bestått av den socio-ekologiska modellen och socialkonstruktionism. I det här kapitlet sammanfattas slutsatsen av forskningen och resultatet granskas närmare i förhållande till tidigare forskning och med det teoretiska ramverket som perspektiv, för att besvara forskningsfrågorna.

I kvinnornas berättelser framkom tydligt hur det ekonomiska våldet eskalerat och blivit en del av livet efter separationen. Sharp-Jeffs (2015, 13–14) förklarar att en orsak till att det ekonomiska våldet eskalerar, är att det är lättare att utföra ekonomiskt våld då det inte krävs fysisk närhet för att utföra det, och vidare lyfter hon fram i sin artikel att det ekonomiska våldet ofta används för att utöva kontroll över den tidigare partnern, vilket kan ske genom att våldsförövaren till exempel vägrar betala underhållsbidrag, använder lagliga system eller kontrollerar gemensamma skulder. Dessa former av ekonomiskt våld samt flera andra förekom också i kvinnornas berättelser, och de upplevde att det var ett sätt för ex-maken att utöva makt. Ekonomiskt våld som en form av makt- och kontrolltaktik framkommer också i Toews och Bermeas (2017, 2179) studie.

Nikupeteri (2016, 42–55) beskriver att förföljelse kan ske i olika våldsformer (fysiskt, psykiskt, andligt, sexuellt, ekonomiskt och socialt), våldet kan ske periodvist och oregelbundet och i olika miljöer, samt att hoten vid förföljelse efter separation ofta handlar om ekonomi och våldsförövaren kan exempelvis vägra delta i barnens hobbykostnader, inte betala gemensamma lån, strama åt den tidigare partners ekonomiska medel eller förstöra ex-partners egendom. I kvinnornas berättelser framkom att det ekonomiska våldet eskalerat efter separation och pågått i flera år och blivit en

del av kvinnornas liv. Det handlade om upprepade hotfulla handlingar där ex-mannen avsiktligt orsakade ekonomiska skador och utövade makt genom att hota om ekonomin och på det sättet skapade rädsla. Dessa handlingar kan kopplas ihop och ses som förföljelsegärningar, och därmed också identifieras som ekonomisk förföljelse. Ekonomisk förföljelse är en form av ekonomiskt våld efter separation. Det är också en form av förföljelse och kan vara en del av förföljelsens våldsdynamik. Vid identifierande av ekonomisk förföljelse behöver man koppla ihop förföljelsegärningar där pengar används som medel för att hota och kontrollera, och inte se det som enskilda våldsgärningar. Förföljelsegärningar känns igen utifrån det som beskrivs om förföljelse i Finlands strafflag (13.12.2013/879) – händelser där en person hotas, kontaktas, observeras eller på annat sätt förföljs upprepade gånger och att avsikten är att orsaka rädsla och ångest.

Kvinnor och män kan uppleva våld på olika sätt. Män som blir utsatta för våld blir det oftast av okända personer och på offentliga platser, men även inom egen kamratkrets, och våldshändelserna är oftast enskilda händelser. Kvinnor som faller offer för våld blir det oftast i intima relationer och det sker oftast i hemmet. Det handlar då oftast om upprepade våldshändelser och våldsformer. (Piispa 2004, 40–41.) Detta är ett kännetecken för könsrelaterat våld mot kvinnor. För att granska våldsfenomenet är det alltså viktigt att se på skillnaderna i våld, på maktrelationen i parförhållandet och att höra offrets upplevelser av våld i relationen (Ronkainen 2017, 29; Lidman 2015, 17). I forskningen har jag tagit del av kvinnors upplevelser av våld. Våldsutövaren, ex-mannen, är en person de har haft en nära relation med. De har blivit utsatta för våld av den tidigare mannen både i parförhållandet/äktenskapet och efter separationen. Våldshändelserna har skett upprepade gånger. Våldet har skett hemma och påverkat det privata livet och privatekonomin. Maktstrukturen mellan kvinnan och den tidigare mannen är mycket uppenbar i berättelserna. Enligt Istanbulkonventionen anses våld mot kvinnor vara en följd av obalanserade maktbalanser mellan kvinnor och män (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 45–46).

Alla former av könsrelaterat våld som leder till skador (fysiska, psykiska, sexuella och ekonomiska) och lidande mot kvinnor innebär kränkning av de mänskliga rättigheterna samt kvinnodiskriminering (Europeiska kommissionen 2022). Nikupeteri (2016, 47) nämner typiska kännetecken för könsrelaterat våld: maktanvändning, könsrelaterade vanor, jämställdhetsfrågor samt kränkning av mänskliga rättigheter. Kvinnorna som deltog i studien hade alla fått psykiska och ekonomiska skador samt utsatts för lidande till följd av den ekonomiska förföljelsen. Kvinnorna upplevde stor ekonomisk stress, deras ekonomiska situation var mycket svår, det framkom känslan av rädsla och skam, samt att det påverkade den psykiska hälsan och den egna orken negativt. Detta är diskriminering av kvinnor och kränkningar av de mänskliga rättigheterna. De typiska dragen för könsrelaterat våld, som Nikupeteri (2016, 47) lyfte fram,

framkom tydligt i berättelserna. Könrelaterade vanor framkom främst i två av berättelserna, då kvinnorna berättade om hur de helt och hållet hade ansvaret över skötseln och omsorgen av barnen och vardagen.

Enligt Nikupeteri (2016, 47–48, enligt Sevenhuijsen 1998; Edwards 2011, 13; Lombard & McMillan 2013) är det väsentligt att beakta samhället, kulturen och institutioner då man forskar om könsrelaterat våld, och att tolkningen av erfarenheter av förföljelse efter separation bör göras utgående från sättet som kön och könsvanor förstås och framförs i samhället och kulturellt. Lidman (2015) förklarar att våld mot kvinnor är ett känt problem i samhället, men trots det hanteras våldet på ett annat sätt än mäns våld mot män. Våld mot kvinnor är ett fenomen som ofta förblir osynligt hos myndigheter. Historiskt har män ansetts vara berättigade till att använda makt mot kvinnor. En följd av detta är att många former av våld mot kvinnor inte har straffbelagts på liknande sätt som mäns våld mot män. Detta innebär att problemen med ingripandet i våld är framför allt strukturella och det är brist på redskap för ingripande i våld. (Lidman 2015, 18–19.)

I berättelserna framkom det tydligt hur osynligt fenomen ekonomisk förföljelse efter separation är. De yrkesutbildade personer som kvinnorna hade kommit i kontakt med, hade enligt berättelserna troligen inte tillräckliga kunskaper om våldsfenomenet och kände inte igen dess typiska drag, då ingen berättade för kvinnorna att det handlar om ekonomiskt våld eller ekonomisk förföljelse samt manipulation där pengar ofta fungerade som medel. Det var förmodligen därför våldsfenomenet förblev osynligt i hjälpinstanserna. I den ena berättelsen hade en yrkesutbildad person inte förstått att mannen var manipulativ, och den yrkesutbildade personen gick in i manipuleringen och våldet förblev osynligt. Den ena kvinnan upplevde att man ofta får höra från hjälpsystemet att man som två vuxna personer själva borde kunna komma överens. Yrkesutbildade personer hade inte identifierat våldsdynamiken och tolkade situationen som en vårdnadstvist och pengakonflikt. Yrkesutbildade personer hade inte förstått att ex-mannen är manipulativ och har en personlighetsstörning, och att det inte går att komma överens om något med honom. Känslan av att ha blivit utelämnad att klara sig ensam var uppenbar. Två av kvinnorna framförde att de fått höra av yrkesutbildade personer att de klarar sig och att de är starka, och kvinnorna upplevde att det också bidrog till att de inte fick hjälp då deras hjälpbehov hade förbisetts. De hade inga andra alternativ än att fortsätta kämpa. Det framkom också att man kanske inte själv förstår att söka eller ta emot hjälp då man blivit utsatt för manipulation, utan går nästan på autopilot för att få vardagen att gå ihop. Ena kvinnan tror att hon ses som en stark person som klarar sig på grund av hennes sätt att uttrycka sig, då hon är bra på att framföra och formulera saker. En annan kvinna hade flera gånger fått höra av yrkesutbildade personer att ex-maken säkert har det svårt och att det är därför han betar sig som han gör.

De ovannämnda händelserna och upplevelserna kan tolkas som att det finns förutfattade meningar hos yrkesutbildade personer och kanske normer i samhället om hur ett våldsoffer är och beter sig och att kvinnor är vana vid att klara sig och att få vardagen att gå ihop. Förklaringar om att ex-maken har det svårt leder till att våldet berättigas. En av kvinnorna upplevde att professionella ofta ser mellan fingrarna då män beter sig dåligt och inte säger till mannen, i hennes fall i samband med uppgörande av underhållsavtal. Det här innebär att mäns dåliga beteende och våld accepteras inom hjälpsinstanser. Att män behandlas annorlunda kan också bero på en djupt kulturellt rotad ojämlikhet i samhället. Det här är något som man kanske inte medvetet tänker på. Kvinnorna och deras ex-man är i en ojämlik ställning då underhållsavtal uppgörs i och med den obalanserade maktrelationen.

Efter att ha tagit del av kvinnornas upplevelser av bristerna i hjälpsystemet tolkar jag kunskapsbristen hos yrkesutbildade personer och att man inte identifierar våldsfenomenet och hela våldsdynamiken som det första och största hindret för att få hjälp. Risken är stor att våld tolkas som vårdnadstvister om man inte kan identifiera våldsdynamiken, och då berättigas våldet. Förutfattade meningar, normer i kulturen och samhället och ojämlikhet i samhället har också en stor roll och bidrar till att den ekonomiska förföljelsen accepteras och att det inte tar slut. Ett annat hinder för att få hjälp är att hjälpen inte är tillräckligt tillgänglig och det tas inte tillräckligt i beaktande att våldsutsatta personers funktionsförmåga har försvagats till följd av våldet. Det handlar om strukturella problem i hjälpsystemet och i ingripandet av våldet, som leder till strukturellt våld.

Avhandlingen gjordes från kvinnors synvinkel som blivit utsatta för ekonomisk förföljelse efter separation och i avhandlingen har kvinnors upplevelser lyfts fram. Barnens perspektiv kom ofta fram och jag anser det viktigt att också reflektera över hur barn påverkas av ekonomisk förföljelse. Ex-männens manipulation skedde ofta genom barnen och pengar användes som medel. I berättelserna framkom bland annat hur barnens pappa svartmålade mamman inför barnen och hur stor skillnad det kan bli i levnadsstandarden mellan syskon då ena barnet bodde hos sin pappa och andra hos sin mamma. Det ena barnet hade också frågat av sin mamma om det inte skulle vara bättre att bo hos pappa då han har mer pengar. Pappans svartmålande av mamman hade påverkat barnet, men barnet hade också kanske noterat att den ekonomiska situationen hos mamma inte är så bra. Den ekonomiska förföljelsen ledde till att kvinnorna levde i en svår ekonomisk stress, och det här påverkar ju förstås också barnen, trots att kvinnorna försökte prioritera barnen och deras kostnader. Kvinnorna valde att ibland ge efter på ex-makens krav ifall det var för barnens bästa. I hjälpsystemet behöver man reflektera över och ta i beaktande att barn också lider av det här, se på vilket sätt de påverkas, se till vad som är barnens bästa samt stöda föräldraskapet.

Anniina Kaittila (2017b) framför i sin doktorsavhandling att medvetenheten om pengakonflikter och ekonomiskt våld bör öka, yrkesutbildade personer bör kunna skilja på vad som handlar om konflikter och vad som är våld för att kunna känna igen våldet, göra förebyggande arbete och för utvecklandet av hjälpstrukturer. Yrkesutbildade personer bör kunna ta ämnet till tals med klienter. (Kaittila 2017b, 84.) Nikupeteri (2016, 6) lyfter fram vikten av att professionella har tillräckliga kunskaper för att kunna känna igen förföljelsefenomenet och använder begreppet förföljelsekunskap (*vainotieto*), som handlar om yrkespersoners kunskaper om identifierande av förföljelse, och olika medvetna och omedvetna sociokulturella uppfattningar, normer, värderingar samt yrkesmässiga vanor som styr kunskapen om förföljelse då yrkespersoner träffar våldsoffer och gör bedömningar av offrets stödbehov. Sättet som yrkesutbildade personer definierar och tolkar förföljelse har stor betydelse och påverkar om offers rättigheter uppfylls (Nikupeteri & Laitinen 2013, 39–40).

Det kan konstateras att ekonomisk förföljelse efter separation kan ses som en form av våld i nära relationer och som könsrelaterat våld mot kvinnor utifrån deras berättelser och upplevelser. Enligt Michael P. Johnsons (2008, 13) indelning av våldet som sker då det handlar om våld i nära relationer, kan det också konstateras att alla tre informanters upplevelser av våld handlar om nära-relations-terrorism, vilket innebär att våld används för att uppnå kontroll över partnern, som inte använder våld. Johnson (2008, 10) menar också att nära-relations-terrorism utförs oftast av män i heterosexuella förhållanden.

Det är inte en enskild faktor som leder till att våld uppstår, utan det handlar om en komplex samverkan mellan faktorer som finns på olika nivåer, som också kan förstås utgående från kvinnornas berättelser. Den socio-ekologiska modellen kan användas som modell för att undersöka olika eventuella faktorer till att våld uppstår. Med modellen undersöks faktorer hos individen, i relationen, i närmiljön och i samhället. Modellen gör det möjligt att granska förhållandet mellan individuella och kontextuella faktorer. (Dahlberg & Krug 2002, 12–13.) Dessa faktorer har jag i resultatdelen beskrivit under temat *riskfaktorer* till ekonomisk förföljelse. Identifierandet av riskfaktorer stöder kunskapen hos yrkesutbildade personer och ökar förståelsen för hur komplext allting är och att det är flera faktorer som påverkar att våld uppstår.

Faktorer på individnivå, det vill säga individuella faktorer hos ex-mannen, som identifierats i kvinnornas berättelser är personlighetsstörning, narcissistiska drag, alkohol- och andra beroenden, sociala begränsningar samt att ex-mannen är kontrollerande, bestämmande, oflexibel eller manipulativ. Faktorer på relationsnivå som kunde identifieras i berättelserna är maktordning inom familjen, våld i äktenskapet, ex-mannens oförmåga att hantera konflikter, skuldbeläggande av kvinnan som gått i arv och missbruk i ex-mannens umgängeskrets. Faktorer som identifierats i närmiljön

är ett svagt socialt kapital hos ex-mannen samt våldsförövarens uppväxt i ett område som karaktäriseras av olika problem.

På samhällsnivå fanns flera bidragande orsaker till våldet, såsom ojämlikhet mellan könen i samhället, män behandlas annorlunda och deras dåliga beteende och våld accepteras och berättigas i hjälpsystemet, förutfattade meningar om hur våldsoffer beter sig, normer om könsroller och att våld förskönas och främjas inom media och filmbranschen. Det är problematiskt att hjälpsystemet inte är tillräckligt tillgängligt, att det finns långa köer för att få hjälp och att våldsutsattas behov av stöd till följd av försvagad funktionsförmåga på grund av våldet inte tas tillräckligt i beaktande i hjälpsystemet. Andra brister i hjälpsystemet som bidrar till att den ekonomiska förföljelsen inte tar slut är bland annat yrkespersoners bristande kunskaper, förståelse och bemötande samt ett obefintligt identifierande av våldsdynamiken och ställningstagande till våld. Då den ekonomiska förföljelsen och hela våldsdynamiken inte identifierats av professionella som informanterna sökt hjälp av, har den ekonomiska förföljelsen tillåtits fortsätta. Följderna av yrkesutbildade personers bristande kunskaper och eventuella fördomar kan leda till att offer för ekonomisk förföljelse blir utelämnade att klara sig ensam.

Avhandlingen visar att kunskap och förståelse om våldsfenomenet hos professionella är av stor betydelse vid sökandet av stöd och hjälp. Det påverkar huruvida våldsfenomenet identifieras och om våldsoffret får stöd eller inte. Det som skulle ha varit betydelsefullt då kvinnorna sökte hjälp, var att få bekräftelse på våldet som sker och att det är fel. Det är viktigt att professionella gör ett tydligt ställningstagande till våld och visar förståelse, ger råd, konkret hjälp och stöd så att man inte blir lämnad ensam med våldet. Avhandlingen visar också hur normer och fördomar kan påverka då man söker hjälp. Normer och fördomar kan vara medvetna eller omedvetna, och det är viktigt att man som yrkesutbildad person reflekterar över detta. Kvinnorna som gått i terapi upplevde att det hade stor betydelse. Det gav dem mer styrka, och ökade deras egen förståelse av verkligheten och hur manipulationen tar sig i uttryck. Den ena kvinnan hade träffat en barnatillsyningsman som tog ställning till ex-makens dåliga beteende, vilket gjorde situationen lättare då de skulle göra upp underhållsavtal. Stödet från familj, vänner och arbetskamrater har också varit av stor betydelse för kvinnorna och barnen. Det här kan ses som en skyddsfaktor, och motsatsen, det vill säga om kvinnorna skulle ha haft ett svagt socialt nätverk, kan identifieras som en riskfaktor till våldet. Kvinnan som var socialarbetare och tidigare jobbat som barnatillsyningsman hade stor nytta av sina yrkeskunskaper då hon försökt klara sig ur situationen.

Den kunskap som kommit fram i informanternas berättelser har skapats i olika sammanhang. Det är kvinnornas subjektiva upplevelser av våldet och av att söka hjälp och stöd. Enligt socialkonstruktionismen förändras bestämmningar och betydelser i

sociala processer. Berättelser kan fungera som ett sätt att forma kunskap. Kvinnornas berättelser har skapats i en öppen dialog mellan mig och kvinnorna. De här berättelserna kan ses som sociala konstruktioner. (Johansson 2005, 26.) Nikupeteri (2016, 27, enligt Spector & Kitsuse 1987; Best 1991; Loseke & Best 2003; Pösö 2009, 153) förklarar att sociala problem skapas i sociala processer enligt ett konstruktionistiskt perspektiv, och det som är centralt vid uppkomsten av sociala problem är att följderna innebär problem och att ett ingripande behövs i problemet. Kvinnornas berättelser har bidragit till identifierandet av ekonomisk förföljelse som ett socialt problem. Kunskapen som lyfts fram i avhandlingen är inte objektiv, vilket inte heller har varit syftet från början. Avhandlingen visar hur ekonomisk förföljelse och sökandet av hjälp kan se ut. Det kan finnas flera gemensamma drag av våldsfenomenet i olika situationer, men det går inte att generalisera våldsformen (eller andra våldsformer), utan ekonomisk förföljelse kan se olika ut i olika situationer och ofta i ett komplext samband med andra våldsformer. Yrkesutbildade personer bör sätta sig in i varje enskild persons upplevelser av våld och identifiera våldsformerna och hela våldsdynamiken. Offers subjektiva upplevelser bör vara utgångspunkten vid igenkännandet av ekonomisk förföljelse.

7 DISKUSSION

I den här forskningen har jag lyft fram hur ekonomisk förföljelse efter separation beskrivs i intervjupersonernas berättelser samt hurudan betydelse stöden och hjälpen har enligt intervjupersonerna. Det har varit viktigt att ställa båda forskningsfrågorna. Ekonomisk förföljelse är en form av ekonomiskt våld efter separation och en form av förföljelse eller kan ingå i förföljelsens våldsdynamik. Ekonomisk förföljelse kännetecknas av en eskalerad situation efter separation, då den tidigare partnern upprepade gånger avsiktligt utför hotfulla handlingar där pengar används som medel för att utöva makt, orsaka skada och rädsla hos offret. Handlingarna bör kopplas ihop och ses som förföljelsehandlingar och inte som enskilda händelser. Identifierandet av våldsdynamiken är nyckeln till att få den hjälp och det stöd som behövs. Hjälpssystemet behöver också bli mer tillgängligt.

De tre kvinnorna som ställde upp på intervjuerna bär på viktig kunskap, och jag vill rikta ett stort tack till dem för att de delat med sig av sina erfarenheter av ekonomisk förföljelse efter separation och av att söka hjälp och stöd. Den här kunskapen är viktig för att vi yrkesutbildade personer, i mitt fall blivande socialarbetare, ska kunna identifiera våldsfenomenet för att kunna ingripa. Erfarenheter av hjälpssystemet är viktiga att lyfta fram för att veta vad som behöver utvecklas. Personer som blir utsatta för våld behöver ofta mångprofessionellt stöd, och det är därför av stor vikt att alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med våldsoffer utvecklar sina kunskaper om ekonomisk förföljelse samt andra våldsfenomen. Socialarbetare har en helhetssyn på klientens situation och har därmed en viktig roll och kan koordinera hjälpen som behövs.

Resultatet av forskningen kunde kanske ha blivit annorlunda om jag hade fått fler svar via det elektroniska frågeformuläret. Mer tid och ännu större spridning på rekryteringsinlägget på Facebook hade i så fall behövts. Forskningsämnet är känsligt och de flesta kanske inte vill dela med sig av sina upplevelser, vilket troligen påverkat att inga fler svar kom via det elektroniska frågeformuläret. Jag är ändå mycket nöjd

med det forskningsmaterial jag fick. Mitt val att göra narrativa intervjuer kombinerat med djupintervjuer gav en djupare förståelse av kvinnornas erfarenheter. Jag skulle inte ha fått en lika djup förståelse av våldsfenomenet och av erfarenheter av att söka hjälp och stöd om jag endast samlat in material via det elektroniska frågeformuläret. Antalet informanter var tillräckligt enligt mig. Våldssituationer kan aldrig generaliseras och i forskningen lyftes informanternas subjektiva verklighet fram, och därför var ett större antal informanter inte relevant för den här forskningen. De tre informanternas berättelser beskriver hur det kan vara och i berättelserna kunde man se gemensamma drag av våldsfenomenet ekonomisk förföljelse. Den narrativa forskningsmetoden anser jag var lämplig i forskningen. Berättelser är ett naturligt sätt att föra vidare kunskap på, och genom att skapa modellberättelser kan det vara lättare att få en förståelse för hur det kan vara. Jag anser att jag lyckats besvara frågorna på ett bra sätt med hjälp av den metod och det teoretiska ramverk jag valt. Under forskningsprocessen har jag lagt stor vikt på forskningsetiska aspekter. Det har varit viktigt att behålla informanternas anonymitet samt att inte orsaka ångest eller andra skador. Jag har kontaktat alla kvinnorna ungefär två veckor efter den andra intervjun, för att fråga hur de mår och hurudana tankar de haft efter intervjuerna. Kvinnorna har haft möjlighet att ta kontakt vid eventuella frågor eller tankar om avhandlingen.

Jag vill också rikta ett stort tack till projektarbetaren och projektplaneraren inom projektet "Känn det ekonomiska våldet" för att jag fått göra samarbete med projektet. Syftet med projektet är att öka kunskapen om ekonomiskt våld så att fenomenet blir mer känt, både hos våldsoffer för att de ska förstå att de blivit utsatta för ekonomiskt våld, och hos professionella för att öka deras kunskaper om våldsfenomenet samt öka deras möjligheter att hjälpa personer som blivit utsatta för ekonomiskt våld. Ett annat syfte är att främja tillgången till hjälp och att lyfta fram förändringsbehov i hjälpsystemet. (Viola - väkivallasta vapaaksi ry 2021.) Den här avhandlingen stöder projektets syfte och den lyfter fram mer kunskap om ekonomisk förföljelse efter separation och om utvecklingsbehov i hjälpsystemet. Projektet har en viktig roll och projektarbetaren och projektplaneraren gör ett mycket viktigt arbete.

Avhandlingen stärker resultaten från tidigare forskning. Ekonomisk förföljelse är fortfarande ett ganska okänt fenomen och förblir ofta osynligt, särskilt om flera andra former av våld förekommer samtidigt. Det behövs mer forskning om ekonomisk förföljelse från olika synvinklar. I den här avhandlingen kom barnens perspektiv delvist fram i kvinnornas berättelser, men det finns behov av att lyfta fram barnens perspektiv ännu mer och deras behov av stöd och hjälp. En annan synvinkel om ekonomiskt våld som det skulle finnas behov av att forska inom, är hur ekonomiskt våld kan identifieras i parförhållanden som lever i en kultur där det är vanligt att mannen har huvudansvaret i hemmet och sköter ekonomin i hemmet. Kvinnor som lever i en

sådan kultur kanske själva inte alltid förstår vilka händelser som handlar om ekonomiskt våld. Det ekonomiska våldet kan förbli mer osynligt i sådana kulturer.

Det har varit väldigt lärorikt att göra den här avhandlingen och jag tar med mig all kunskap i min roll som socialarbetare. Jag hoppas även andra som tar del av den ska ha nytta av kunskapen som lyfts fram i den. Hjälpssystemet behöver utvecklas och i utvecklingen är det viktigt att se från våldsutsatta personers perspektiv. Vi kan alla bidra genom att ta del av mer kunskap och forskning om ekonomiskt våld och andra våldsformer. Förändringar behövs på strukturell nivå för att göra hjälpen mer tillgänglig. Personer som blir utsatta för våld ska inte lämnas ensamma och det är viktigt att identifiera och ta ställning till våld. Alla ska ha rätt till ett liv utan våld och alla har rätt till att få hjälp och stöd.

KÄLLOR

- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tammerfors: Vastapaino.
- Bildjuschkin, Katriina; Ewalds, Helena; Hietamäki, Johanna; Kettunen, Hanna; Koivula, Tanja; Mäkelä, Jukka; Nipuli, Suvi; October, Martta; Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta (2021) *Ordlista över våldsbegrepp*. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd. Tillgänglig <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143062/URN_ISBN_978-952-343-706-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, läst 24.1.2022.
- Bruno, Linnea (2018a) *Efter separationen – tar våldet aldrig slut? I verket Sinisalo, Eveliina & Moser Hällén, Linn (red.) Våld i nära relationer – Socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Stockholm: Liber Ab, 351-361.
- Bruno, Linnea (2018b) *Financial oppression and post-separation child positions in Sweden*. *European journal of social work* 2018, vol. 21 no. 2, 181-192.
- Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber Ab.
- Dahlberg, Lina L. & Krug, Etienne G. (2002) *Violence – a global public health problem*. I verket Krug, Etienne G.; Dahlberg, Linda L.; Mercy, James A.; Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael (red.) *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization, 1-21. Tillgänglig <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf>, läst 11.2.2022.
- European Union Agency for Fundamental Rights (2014) *Violence against Women: An EU-wide survey. Main results*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Tillgänglig <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf>, läst 4.5.2022.
- Europeiska kommissionen (2022) *Gender-based violence (GBV) by definition*. Tillgänglig <https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_sv>, läst 20.1.2022.
- Hacking, Ian (2009) *Mitä sosiaalinen konstruktionismi on?* Tammerfors: Vastapaino.
- Heikkinen, Hannu L. T. (2018) *Kerronnallinen tutkimus*. I verket Valli, Raine (red.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 145-160.
- Heise, Lori (1998) *Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework*. *Violence Against Women*, Vol 4 No. 3, June 1998, 262-290.
- Heise, Lori & Garcia-Moreno, Claudia (2002) *Violence by intimate partners*. I verket Krug, Etienne G.; Dahlberg, Linda L.; Mercy, James A.; Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael (red.) *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization, 87-121. Tillgänglig <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf>, läst 11.2.2022.

- Huttunen, Marjukka & Husso, Marita & Hietamäki, Johanna (2015) Sukupuoliero parisuhdeväkivallan yleisyydessä ja sen havaitsemisessa lasten ja nuorten näkökulmasta. *Janus* vol. 23 (4) 2015, 369-386.
- Hydén, Margareta; Överlien, Carolina; Ericson, Christina; Wiman, Mats & Grönberg Eskel Marit (2016) Mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Stockholm: Forte.
- Hänninen, Vilma (1991) Työpaikan menetys tarinana. I verket Hänninen, Vilma. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Akateeminen väitöskirja, 93-105. Tillgänglig <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67873/951-44-5597-5.pdf?sequence=1>>, läst 11.2.2022.
- Hänninen, Vilma (2018) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. I verket Valli, Raine (red.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 161-179.
- Institutet för hälsa och välfärd (2021a) Jämförelse av den svenska och finska ordlistan. Tillgänglig <<https://thl.fi/documents/1641267/2334428/J%C3%A4mf%C3%B6relsedokument+se+fi+2020.pdf/d72b37f8-1ce1-4f79-ec90-0ce87468bd68?t=1606167202287>>, läst 11.12.2021.
- Institutet för hälsa och välfärd (2021b) MARAK – moniammatillinen riskinarviointi. Tillgänglig <<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta/marak>>, läst 25.1.2022.
- Institutet för hälsa och välfärd (2021c) Våld i nära relationer. Tillgänglig <<https://thl.fi/sv/web/barn-unga-och-familjer/valfard-och-halsa/forebyggande-av-vald/vald-i-nara-relationer>>, läst 19.1.2022.
- Institutet för hälsa och välfärd (2021d) Våld i nära relationer som kommit till myndigheternas kännedom ökade 2019. Tillgänglig <<https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/-/vald-i-nara-relationer-som-kommit-till-myndigheternas-kannedom-okade-2019>>, läst 25.1.2022.
- Johansson, Anna (2005) Narrativ teori och metod. Lund: Studentlitteratur AB.
- Johnson, Michael P. (2008) A typology of domestic violence: intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence. Northeastern University Press.
- Kaaitila, Anniina (2017a) Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Motivaation ja esteet. I verket Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (red.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tammerfors: Vastapaino, 72-83.
- Kaaitila, Anniina (2017b) Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa. Doktorsavhandling. Turku: Turun yliopisto. Tillgänglig <<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/133966/AnnalesC434Kaaitila.pdf?sequence=2&isAllowed=y>>, läst 25.1.2022.
- Kaaitila, Anniina, & Nyqvist, Leo (2014) Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – Kirjallisuuskatsaus. *Janus* vol. 22 (3) 2014, 262-278.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur AB.

- Lidman, Satu (2015) *Väkivalta kulttuurin perintö – Sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lieblich, Amia (1998) Reading a Life Story from a Holistic-Content Perspective. I verket Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar (red.) *Narrative Research: Reading, Analysis and Interpretation*. SAGE Publications, Inc, 62-87.
- Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar (1998) A New Model for Classification of Approaches to Reading, Analysis, and Interpretations. I verket Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar (red.) *Narrative Research: Reading, Analysis and Interpretation*. SAGE Publications, Inc.
- Moser Hällén, Linn & Sinisalo, Eveliina (2018) Vad är mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer? I verket Sinisalo, Eveliina & Moser Hällén, Linn (red.) *Våld i nära relationer – Socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Stockholm: Liber Ab, 27-52.
- Naisten Linja (2021) Taloudellinen väkivalta. Tillgänglig <<https://naistenlinja.fi/taloudellinen-vakivalta>>, läst 12.9.2021.
- Naisten Linja (2022) Naisiin kohdistuva väkivalta Suomessa. Tillgänglig <<https://naistenlinja.fi/naisiin-kohdistuva-vakivalta-suomessa/>>, läst 4.5.2022.
- Nikupeteri, Anna (2016) *Vainottuna – Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen*. Doktorsavhandling. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.
- Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2013) Vaino naisiin kohdistuvana eron jälkeisenä väkivaltana. *Kvinnoforskning* 2/2013. Tillgänglig <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri_Anna_ActaE_204_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, läst 25.1.2022.
- Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2015) Children's Everyday Lives of Finnish Children and Women. *Violence and Victims* 30 (5), 830-845. Tillgänglig <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri_Anna_ActaE_204_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, läst 26.1.2022.
- Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2017) Vaino väkivaltana ja yhteiskunnallisuusammattillisena kysymyksenä. I verket Laitinen, Merja & Kinnunen, Jaana & Hannus, Riitta (red.) *Varjosta valoon. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen*. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 41.
- Nousiainen, Kevät & Pentikäinen, Merja (2017) Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. I verket Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (red.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tammerfors: Vastapaino, 44-56.
- Piispa, Minna (2004) *Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa*. Helsingfors: Statistikcentralen.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku (2017) Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? I verket Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (red.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tammerfors: Vastapaino, 57-70.

- Polkinghorne, Donald E. (1995) Narrative configuration in qualitative analysis. I verket Hatch, J. Amos & Wisniewski, Richard (red.) *Life History and Narrative*. London: The Falmer Press, 5-23.
- Riessman, Catherine Kohler (2008) *Narrative Methods for the Human Sciences*. Sage Publications.
- Ronkainen, Suvi (2017) Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. I verket Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (red.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tammerfors: Vastapaino, 17-31.
- Sharp-Jeffs, Nicola (2015) *A Review of Research and Policy on Financial Abuse within Intimate Partner Relationships*. Child and Woman Abuse Studies Unit (CWASU), London Metropolitan University.
- Social- och hälsovårdsministeriet (2017) *Tillämpningsguide för socialvårdslagen*. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2017:8.
Tillgänglig
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80392/08_17_Till%C3%A4mpningsguide%20f%C3%B6r%20socialv%C3%A5rdslagen.pdf>, läst 5.5.2022.
- Strafflag 39/1889. Tillgänglig
<<https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=13.12.2013%2F879#L25>>, läst 4.11.2021.
- Taloudellinen väkivalta tutuksi (2021a) Att möta de som utsatts för ekonomiskt våld. Tillgänglig <<https://taloudellinenvakivalta.fi/se/for-professionella/>>, läst 25.1.2022.
- Taloudellinen väkivalta tutuksi (2021b) Ekonomiskt våld förekommer i olika former. Tillgänglig <<https://taloudellinenvakivalta.fi/se/former-av-ekonomiskt-vald/>>, läst 14.1.2022.
- Taloudellinen väkivalta tutuksi (2021c) Hjälpande organisationer. Tillgänglig <<https://taloudellinenvakivalta.fi/se/hjalpande-organisationer/>>, läst 25.1.2022.
- Taloudellinen väkivalta tutuksi (2021d) Hjälp och arbetsverktyg för professionella som möter utsatta. Tillgänglig <<https://taloudellinenvakivalta.fi/se/for-professionella/>>, läst 2.5.2022.
- Taloudellinen väkivalta tutuksi (2021e) Om ekonomiskt våld. Tillgänglig <<https://taloudellinenvakivalta.fi/se/om-ekonomiskt-vald/>>, läst 21.11.2021.
- Toews, Michelle L. & Bermea, Autumn M. (2017) "I Was Naïve in Thinking, 'I Divorced This Man, He Is Out of My Life'": A Qualitative Exploration of Post-Separation Power and Control Tactics Experienced by Women. *Journal of Interpersonal Violence* 2017, Vol. 32 (14), 2166-2189.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vetenskapsrådet. (2017) *God forskningsred.* Tillgänglig
<https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf>, läst 29.11.2021.

Viola - väkivallasta vapaaksi ry (2021) Taloudellinen väkivalta tutuksi - hanke (2021-2024). Tillgänglig
<<https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/kehittamistyo/taloudellinen-vakivalta-tutuksi-hanke-2021-2024/>>, läst 11.9.2021.

BILAGOR

BILAGA 1

Rekryteringsinlägg

Är du kvinna och har blivit utsatt för ekonomiskt våld av din ex-man upprepade gånger efter separation?

Oletko nainen ja olet kokenut eron jälkeistä taloudellista väkivaltaa toistuvasti ex-mieheltäsi?

SUOMEKSI KATSO ALASPÄIN

Jag studerar socialt arbete på Karleby universitetscenter Chydenius (Jyväskylä universitet) och skriver min pro gradu-avhandling om ekonomisk förföljelse efter separation, som innebär en eskalerad situation efter separation, då ex-partnern systematiskt försöker skada den tidigare partnern ekonomiskt på olika sätt. Studiens syfte är lyfta fram mer kunskap om ekonomisk förföljelse och om hjälpsökande, genom att beskriva våldsfenomenet och vilka betydelser hjälpen som fås har. Svar på forskningsfrågorna söks utifrån erfarenhetskunskap.

Jag behöver nu din hjälp för att samla in forskningsmaterial. Är du kvinna och har blivit utsatt för ekonomisk förföljelse efter separation av din ex-man och vill framföra din berättelse, tankar och känslor om våldet och om hjälpen som fås, är du den person jag söker. Tanken är att göra 2-3 intervjuer, och intervjuerna kan göras skriftligt och/eller muntligt enligt eget val. Muntliga intervjuer utförs online via universitetets Zoom, och skriftliga intervjuer via ett Webropol-frågeformulär. I muntliga intervjuer är det möjligt att delta med endast ljud. Intervjuerna kan utföras i februari-mars 2022.

Muntliga intervjuer spelas in, och inspelningarna raderas efter att de skrivits i textform och alla identifierande uppgifter tagits bort. Textmaterialet analyseras, och det sparas på universitetets lösenordskyddade server under tiden det hanteras och används. Textmaterialet används endast i denna avhandling, och textmaterialet förstörs efter att avhandlingen är klar. Alla uppgifter behandlas konfidentiellt och förblir anonyma genom hela processen. Inga identifierande uppgifter framkommer i avhandlingen.

Avhandlingen görs i samarbete med projektet "Känn det ekonomiska våldet".

Kontakta mig per e-post ifall du är intresserad av att delta i intervjuerna, så kan jag ge mer information och så kan vi komma överens om fortsättningen. Bifogat finns ett Webropol-frågeformulär, där du kan skriva din berättelse och dina erfarenheter, ifall du inte vill delta i en muntlig intervju och du upplever att det känns naturligare för dig att skriva om dina egna erfarenheter. Det är möjligt att svara anonymt på Webropol-frågeformuläret.

Länk till (svenskspråkigt) Webropol-frågeformulär: <https://link.webropolsurveys.com/S/35AF119C2BD9F19C>

Med vänlig hälsning
Mikaela Sjöblom

mitesjob@student.jyu.fi

SUOMEKSI

Opiskelen Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa (Jyväskylän yliopistossa) sosiaalityötä, ja teen pro gradu -tutkielmaa taloudellisesta vainosta, mikä tarkoittaa eskaloitunutta tilannetta eron jälkeen, jolloin entinen puoliso suunnitelmallisesti yrittää vahingoittaa taloudellisesti eri tavoin. Tutkielman tarkoitus on tuottaa tietoa taloudellisesta vainosta ja avun hakeemisesta, kuvaamalla väkivaltailmiötä ja sitä, minkälaisia merkityksiä avun saaminen saa. Tutkimuskysymyksiin haetaan vastauksia kokemustietoa hyväksi käyttämällä.

Tarvitsen nyt apuasi tutkimusaineiston keräämisessä. Oletko nainen ja olet kokenut eron jälkeistä taloudellista vainoa ex-mieheltäsi ja haluat tuoda esiin omaa kertomuksesi, ajatuksia ja tunteita väkivallasta ja avun saamisesta, olet henkilö, jota etsin. Tarkoitus on suorittaa 2-3 haastattelua, ja haastattelut on mahdollista suorittaa kirjallisesti ja/ tai suullisesti, oman valintasi mukaan. Suulliset haastattelut suoritetaan verkkovälitteisesti yliopiston Zoomin kautta, ja kirjalliset haastattelut tehdään Webropol-lomakkeen avulla. Suullisissa haastattelussa on mahdollista olla mukana myös vain äänen kanssa. Haastattelut voidaan toteuttaa helmi-maaliskuussa 2022.

Suulliset haastattelut nauhoitetaan, ja nauhoitteet poistetaan sen jälkeen, kun nauhoitteet on kirjoitettu tekstimuotoon ja niistä on poistettu kaikki tunnistetiedot. Tekstiaineisto analysoidaan ja se tallennetaan aineiston käsittelyn eri vaiheissa salasanan takana olevalle yliopiston asemalle. Tekstimateriaalia käytän ainoastaan tässä tutkielmassa ja tekstimateriaali tuhoetaan tutkielman valmistuttua. Kaikki tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti ja tiedot pysyvät anonyymina koko prosessin ajan. Tutkielmassa tunnistetiedot eivät tule esiin.

Teen tutkimusta yhteistyössä ”Taloudellinen väkivalta tutuksi”-hankkeen kanssa.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan haastatteluihin voit ottaa yhteyttä minuun sähköpostitse, niin annan lisätietoa ja sovitaan jatkosta. Ohessa on Webropol-lomake, johon voit kirjoittaa oman tarinasi ja kokemuksesi, jos et ole halukas suulliseen haastatteluun ja koet kirjoittamisen sinulle luontevaksi tavaksi kertoa omasta kokemuksestasi. Webropol-kyselyssä on mahdollista pysytellä anonyyminä.

Linkki (suomenkieliseen) Webropol-kyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/DF268C24756EB2BD>

Ystävällisin terveisin
Mikaela Sjöblom
mitesjob@student.jyu.fi

BILAGA 2

Webropol-frågeformulär

Ekonomiskt våld efter separation

Jag studerar socialt arbete på Karleby universitetscenter Chydenius (Jyväskylä universitet) och skriver min pro gradu-avhandling om ekonomisk förföljelse efter separation, vilket innebär en eskalerad situation efter separation, då ex-partnern systematiskt försöker skada den tidigare partners ekonomi på olika sätt. Studiens syfte är lyfta fram mer kunskap om ekonomisk förföljelse och om hjälpsökande, genom att beskriva våldsfenomenet och vilka betydelse stödet och hjälpen som fås har. Svar på forskningsfrågorna söks utifrån erfarenhetskunskap.

Om du är kvinna och har blivit utsatt för ekonomisk förföljelse efter separation av din ex-man, och du är villig att framföra din berättelse, tankar och känslor om våldformen och om hjälpen du fått, kan du svara på detta frågeformulär. Genom att svara på frågeformuläret, deltar du i min studie om ekonomisk förföljelse och ger samtycke till att dina svar kan användas som material i min forskning och att eventuella citat kan användas av dina svar.

Du kan svara anonymt på frågeformuläret och behöver inte uppge namn eller andra personliga uppgifter. Svaren använder jag som forskningsmaterial, som jag analyserar genom att använda narrativ forskningsmetod. Materialet bevaras på universitetets lösenordskyddade server under tiden det hanteras och används. Materialet används endast i min avhandling, och förstörs efter att avhandlingen är klar. Alla uppgifter behandlas konfidentiellt och förblir anonyma genom hela processen. I avhandlingen framkommer inga identifierande uppgifter.

Om du är villig att delta i en uppföljande intervju, svara "ja" på sista frågan och uppge ditt namn och e-postadress, så tar jag kontakt.

Tack för att du vill dela din berättelse!

Mikaela Sjöblom
mitesjob@student.jyu.fi

1. Skriv din berättelse om dina erfarenheter av att bli utsatt för ekonomisk förföljelse efter separation av din ex-man. Hur började allt, på vilket sätt framskred händelserna och hur slutade det hela? Du kan använda följande hjälpfrågor om du vill i din berättelse:
  - Hur var er relation innan separationen och förekom våld redan då?
  - Hur utvecklades situationen efter separationen?
  - Beskriv olika händelser där din ex-man orsakat ekonomisk skada för dig/ din familj efter separationen.
  - Hurdana följder har den ekonomiska förföljelsen lett till hos dig/ din familj?
  - Beskriv dina tankar och känslor kring allt som har hänt.
2. Beskriv eventuella faktorer som du tror kan ha påverkat att din ex-man har utsatt dig för ekonomisk förföljelse efter separation. Du kan vid behov använda följande hjälpfrågor:

- Hurudana eventuella personliga faktorer fanns hos din ex-man som kan ha lett till våldet/ekonomiska förföljelsen? (t.ex. alkoholmissbruk, var han impulsiv, kontrollerande o.s.v.)
  - Beskriv eventuella faktorer i relationen (t.ex. maktordningar inom familjen, hur löste ex-mannen konflikter).
  - Hurudant socialt nätverk hade din ex-man? (t.ex. jobb, vänner, grannskap)
  - Beskriv eventuella faktorer i samhället som kan ha påverkat den ekonomiska förföljelsen (t.ex. normer om mannens och kvinnans roll, brister i hjälpsystemet som eventuellt möjliggjorde att den ekonomiska förföljelsen fortsatte).
3. Beskriv dina erfarenheter av att söka hjälp på grund av ekonomisk förföljelse. Du kan beskriva både lyckade och misslyckade situationer. Hjälpfrågor:
- Vad har hjälpt dig att klara dig ur situationen (om våldet upphört)?
  - Vad har den hjälp och stöd du fått betytt för dig?
  - Hurudan hjälp och stöd skulle du ha behövt/saknade du under olika skeden i processen?
  - Vad har du för tankar kring hjälpsystemet?
4. Finns det andra händelser, tankar och känslor kring ekonomisk förföljelse och hjälpsökande som du vill lyfta fram?

Vill du delta i en uppföljande intervju? Om du svarar "ja", kan du uppge ditt namn och din e-postadress nedan.

- ( ) Ja
( ) Nej

Förnamn:

Efternamn:

E-postadress:

Eron jälkeinen taloudellinen vaino

Opiskelen Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa (Jyväskylän yliopistossa) sosiaalityötä, ja teen pro gradu-tutkielmaa eron jälkeisestä taloudellisesta vainosta, mikä tarkoittaa eskaloitunutta tilannetta eron jälkeen, jolloin entinen puoliso suunnitelmallisesti yrittää vahingoittaa taloudellisesti eri tavoin. Tutkielman tarkoitus on tuottaa tietoa taloudellisesta vainosta ja avun hakemisesta, kuvaamalla väkivaltailmiötä ja sitä, minkälaisia merkityksiä avun saaminen saa. Tutkimuskysymyksiin haetaan vastauksia kokemustietoa hyväksi käyttämällä.

Jos olet nainen ja olet kokenut eron jälkeistä taloudellista vainoa ex-mieheltäsi ja haluat tuoda esiin omaa kertomuksesi, ajatuksia ja tunteita väkivallasta ja avun saamisesta, voit vastata tähän kyselyyn. Vastaamalla kyselyyn, osallistut tutkimukseen taloudellisesta vainosta ja annat suostumuksesi siihen, että voin käyttää vastauksesi aineistona tutkimuksessani sekä käyttäen mahdollisia sitaatteja vastauksestasi.

Voit vastata kyselyyn anonymisti ja sinun ei tarvitse antaa nimeäsi tai muita henkilökohtaisia tietoja. Tutkimusaineistoni koostuu antamistanne vastauksia, jotka analysoin narratiivista tutkimusotetta käyttäen. Aineisto tallennetaan sen käsittelyn eri vaiheissa salasanan takana olevalle yliopiston asemalle. Aineistoa käytän ainoastaan tässä tutkielmassa ja se tuhoetaan

tutkielman valmistuttua. Kaikki tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti ja tiedot pysyvät anonymina koko prosessin ajan. Tutkielmassa tunnistetiedot eivät tule esiin.

Jos haluat osallistua seurantahaastatteluun, vastaa ”kyllä” viimeisessä kysymyksessä ja anna nimesi ja sähköpostiosoitteesi, niin otan yhteyttä sinuun.

Kiitos, että haluat jakaa tarinasi!

Mikaela Sjöblom
mitesjob@student.jyu.fi

1. Kerro sinun kertomuksessa omista kokemuksista, joita olet kokenut ex-miehesi taholta liittyen eron jälkeiseen taloudelliseen vainoon. Mistä kaikki lähti liikkeelle, miten tapahtumat etenivät ja millä tavoin kaikki päättyi? Voit halutessasi käyttää seuraavia apukysymyksiä kertomuksessasi:

- Millainen suhde teillä oli ennen eroa ja oliko suhteessanne väkivaltaa silloinkin?
- Miten tilanne on kehittynyt eron jälkeen?
- Kuvaile eri tapahtumia, kun ex-miehesi on aiheuttanut sinulle/perheellesi taloudellista vahinkoa eron jälkeen.
- Minkälaisia vaikutuksia taloudellinen vaino on aiheuttanut sinulle/perheellesi?
- Kuvaile omia ajatuksia ja tunteita kaikesta tapahtuneesta.

2. Kuvaile mahdollisia tekijöitä, joka luulet, että on saattanut vaikuttaa siihen, että ex-miehesi on altistunut sinua eron jälkeiselle taloudelliselle vainolle. Voit tarvittaessa käyttää seuraavia apukysymyksiä:

- Minkälaisia mahdollisia henkilökohtaisia tekijöitä ex-miehelläsi on saattanut olla, jotka ovat voineet vaikuttaa väkivaltaan/taloudelliseen vainoon? (esim. alkoholin väärinkäyttö, oliko hän impulsiivinen, kontrolloiva jne.)
- Kuvaile mahdollisia tekijöitä suhteessa (esim. valtajärjestys perheessä, miten ex-miehesi ratkaisi ristiriitoja).
- Minkälainen oli ex-miehesi sosiaalinen verkosto? (esim. työpaikka, ystäviä, naapuristo)
- Kuvaile mahdollisia tekijöitä yhteiskunnassa, joka on saattaneet vaikuttaa taloudelliseen vainoon (esim. normeja miehen ja naisen roolista, mahdollisia puutteita apujärjestelmässä, jotka ovat mahdollistaneet taloudellisen vainon jatkamisen).

3. Kuvaile kokemuksiasi avun hakemisesta taloudellisen vainon johdosta. Voit kuvailla sekä onnistuneita että epäonnistuneita tilanteita. Apukysymyksiä:

- Mitä on auttanut sinua selviämään tilanteesta (jos väkivalta on loppunut)?
- Minkälaisia merkityksiä avun ja tuen saamisella on ollut sinulle?
- Mikä olisi ollut sinun mielestäsi sellaista apua ja tukea, mitä olisit kaivannut/tarvinnut prosessin eri vaiheissa?
- Minkälaisia ajatuksia sinulla on auttamisjärjestelmästä?

4. Onko muita tapahtumia, ajatuksia ja tunteita koskien taloudellista vainoa ja avun hakemista, jotka haluat tuoda esiin?

Haluatko osallistua seuranta-haastatteluun? Jos vastaat "kyllä", voit antaa nimesi ja sähköpostiosoitteesi.

- Kyllä
 Ei

Etunimi:

Sukunimi:

Sähköpostiosoite:

BILAGA 3

Ekonomisk förföljelse som fenomen	Riskfaktorer	Hjälpens och stödets betydelser
<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomisk utpressning (hot) - Vägrar betala underhållsbi drag - Betalar för lite underhållsbi drag - Våldsförövaren blir upprörd i samband med att underhållsavtal görs upp - Vägrar göra underhållsavtal - Ekonomiskt utnyttjande (kräver pengar) - Manipulation - Manipulation genom barnen - Svartmålande - Underkuvande - Skuldbeläggande - Pengar som medel för manipulation - Ekonomiskt våld upprepade gånger efter separation - Pågått lång tid - Ekonomiska våldet eskalerat efter separation - Våldet påverkar privata livet - Vägrar fördela egendom - Orättvis fördelning av egendom - Deltar inte i barnens kostnader - Tar inte ekonomiskt ansvar - Orsakande av ekonomisk skada - Använder olika medel för att skada ekonomiskt - Pengar används som medel för maktutövande 	<ul style="list-style-type: none"> - Våld i äktenskapet - Narcissistiska drag hos våldsförövaren - Våldsförövaren är manipulativ - Våldsförövaren är kontrollerande - Våldsförövaren har personlighetsstörning - Våldsförövaren är bestämmande och oflexibel - Våldsförövaren har sociala begränsningar - Våldsförövarens alkoholmissbruk eller -beroende - Våldsförövaren har sexberoende - Våldsförövarens oförmåga att hantera konflikter - Maktordning i familjen - Skuldbeläggande av kvinnan går i arv - Svagt socialt kapital hos våldsförövaren - Våldsförövaren har växt upp i ett område som karaktäriseras av olika problem - Yrkespersoners bristande kunskaper om ekonomiskt våld - Yrkesutbildade personers bristande kunskaper om ekonomisk förföljelse och dess riskfaktorer - Yrkesutbildade personer tar inte ställning till våld - Hjälpssystemet är inte tillgängligt 	<ul style="list-style-type: none"> - Terapi - Yrkesutbildad person tar ställning till ex-makens beteende - Förståelse av verkligheten - Förstår hur manipulationen tar sig i uttryck - Yrkeskunskap - Personliga styrkor - Stöd från vänner - Stöd från familj - Stöd från arbetskollegor - Stöd från frivillig med möbler och saker - Så lite som möjligt att göra med våldsförövaren - Går inte in i manipulationen - Nya perspektiv med tiden - Ekonomiskt oberoende av ex-mannen - Önskat få: empati, ställningstagande till våld, bekräftelse på att det som hänt är fel, förståelse, råd, konkret stöd och hjälp, att inte lämnas ensam - Utvecklingsbehov hos professionella: identifiera och namnge våldsformer, identifiera vad som händer i våldsdynamiken, förstå manipulationens medel, dra gränser, förstå hur funktionsförmågan försvagas till följd av manipulation, stärka offrets tro på att lita på eget omdöme

<ul style="list-style-type: none"> - Våldsförövaren utnyttjar myndighet för att försöka öka egna tillgångar - Följder: tvingas köpa mat och bensin på kredit, ekonomisk stress, ger ibland efter för barnens bästa, lever på fattighedsgränsen, skillnader i levnadsstandard, ständig rädsla för ekonomisk utpressning, traumaupplevelser, offrets närmaste nätverk påverkas av våldet, påverkar den egna orken och psykiska hälsan, känsla av skam, stora ekonomiska förluster, post-traumatisk stress, rädsla för att göra upp underhållsavtal 	<ul style="list-style-type: none"> - Svårt att få hjälp - Svårt att hitta hjälp - Yrkespersoner har inte tillräckligt med färdigheter och kunskap om manipulerade personers behov av stöd - Könroller - Ekonomiskt våld möjliggörs via hjälpsystemet - Yrkespersoners dåliga eller bristande bemötande - Våldsoffret blir utelämnad ensam utan hjälp - Hjälp erbjuds inte - Yrkesutbildade personer lyssnar inte - Yrkespersoner tar inte ansvar - Våldsoffret bollas vidare i systemet - För mycket ansvar läggs på våldsoffret - Brister i hjälpen som fås - Yrkesutbildade personer förstår inte våldsdynamiken - Orättvis behandling i hjälpsystemet - Fördomar om hur ett våldsoffer är eller beter sig - Långa väntetider på kommunalt stöd - Orken tar slut hos våldsoffret - Yrkesutbildade personer tolkar våld som vårdnadstvist - Hjälpsystemet blir en förlängning av våldet - Ojämlig ställning mellan föräldrarna (p.g.a. våld) vid uppgörande av vårdnads- och underhållsavtal
--	--

	- Ex-maken löser konflikter genom att lägga skulden på kvinnan - Brister i hjälpsystemet - Ojämslaldhet mellan könen i samhället - Yrkesutbildade personer ser mellan fingrarna då män beter sig dåligt - Media- och filmbranschen ger förvrängd bild av romantik, kärlek, parförhållanden och våld	